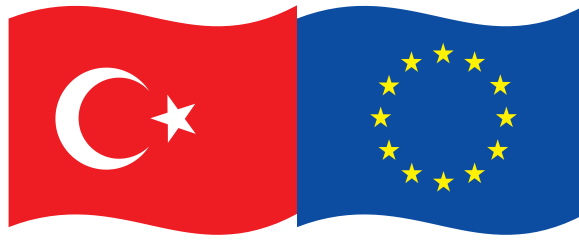

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu

Bu proje Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. Bu projenin içeriğinden yalnızca TÜSEV sorumlu olup herhangi bir şekilde Avrupa Birliğinin ve Türkiye Cumhuriyetinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

HAKKIMIZDA

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) 1993 yılında sivil toplumun yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek amacıyla vakıf ve dernekler tarafından kurulmuştur.

Yirmi beş yılı aşkın süredir sivil toplumun daha elverişli bir ortamda faaliyet gösterebilmesi ve karşılaşılan ortak sorunlara çözümler sunabilmek için faaliyet gösteren TÜSEV, çalışmalarını Mütevelliler Heyeti üyelerinden aldığı destekle sürdürmektedir. Türkiye’de güçlü bir sivil toplumun varlığı için dört program alanı altında;

- STK’lar için elverişli ve destekleyici yasal ve mali ortamın oluşturulması,
- Stratejik ve etkin bağışçılığın teşvik edilmesi,
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında diyalog ve iş birliğinin sağlanması,
- Sivil toplumun uluslararası düzeyde tanıtılması ve iş birliklerinin kurulması,
- Sivil toplumla ilgili araştırmalar yapılması amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 4

GİRİŞ, 5

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ, 5
İZLEME MATRİSİ, 5

YÖNTEM, 6

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ: FIRSATLAR VE ENGELLER, 7

TEMEL BULGULAR, 10

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ, 12

Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü, 13

Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler, 16

BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE, 18

Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve Bağışçılar için Vergisel/Mali Uygulamalar, 19

Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği, 21

Alt Bölüm 2.3: İnsan Kaynakları, 23

BÖLÜM: 3 KAMU-STK İLİŞKİSİ, 24

Alt Bölüm 3.1: İş Birliği için Çerçeve ve Uygulamalar, 25

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım, 26

REFERANSLAR, 30

TÜRKİYE PROFİLİ: EKONOMİK, SİYASAL VE SOSYAL GÖSTERGELER, 37

ÖNSÖZ

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) olarak, 1993 yılından beri sivil toplumun yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek için çalışıyoruz. Daha güçlü bir sivil toplum vizyonuyla hayata geçirdiğimiz faaliyetlerle sivil toplum kuruluşlarının (STK) karşılaştığı ortak sorunlara çözümler üretmeyi ve daha elverişli bir ortamda çalışmalarına katkı sağlamayı hedefliyoruz. Yasal Çalışmalar program alanımız altında Mayıs 2018'de yürütmeye başladığımız ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi kapsamında gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerle, STK'ları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat hakkında farkındalık yaratılmasını, sivil toplum için elverişli ortamın izlenmesi ve geliştirilmesi ile Kamu-STK iş birliğinin güçlendirilmesini amaçlıyoruz.

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu, sivil toplum için elverişli ortamın desteklenmesi ve sivil toplum alanında yapılan izleme ve savunuculuk çalışmalarının temelini güçlendirilmesi amacıyla aralarında TÜSEV'in de bulunduğu uzman kuruluşlar tarafından geliştirilen Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam için İzleme Matrisi metodolojisi kapsamında hazırlanmıştır. Türkiye'de 2018 yılı için

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam İzleme Matrisi metodolojisinde yer alan **Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri, STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği** ve **Kamu-STK İlişkileri** bölümleri altında belirlenen standartlar ve göstergeler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu rapor mevcut yasal mevzuat açısından durum ve uygulamaların incelenmesinin yanı sıra, reform için öncelikli alanların belirlenmesi konusunda rehberlik etmeyi amaçlayarak STK'lar, hükümet, uluslararası kuruluş ve donörler için politika önerileri ortaya koymaktadır.

TÜSEV olarak sahip olduğumuz bilgi ve deneyimi, yarattığımız ortak paylaşım alanları ve ürettiğimiz bilgi kaynakları aracılığı ile paydaşlarımızla paylaşmaya ve daha güçlü bir sivil toplum için çalışmaya devam edeceğiz.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen ve görüşleri ile katkı sağlayan tüm kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkürlerimizi sunarız.

Saygılarımızla,

TÜSEV

GİRİŞ

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

TÜSEV'in, Yasal Çalışmalar program alanı altında yürütmekte olduğu Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilmektedir. Mayıs 2018-Mart 2020 yılları arasında devam edecek proje kapsamında sivil toplum için elverişli yasal ve mali ortamın geliştirilmesine katkı sağlanması ve sivil toplum kuruluşlarının politika yapım ve karar alma süreçlerine katılımının artırılması hedeflenmektedir. Projenin amaçları arasında STK'ları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat hakkında farkındalık yaratılması, sivil toplum için elverişli ortamın izlenmesi ve geliştirilmesi ile Kamu-STK iş birliğinin güçlendirilmesi de bulunmaktadır.

İZLEME MATRİSİ

Sivil toplum için elverişli ortamı geliştirmek ve sivil toplum alanında yapılan izleme ve savunuculuk çalışmalarını güçlendirmek amacıyla yürütülen proje faaliyetleri kapsamında, sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamın izlenmesi için aralarında TÜSEV'in de bulunduğu uzman kuruluşlar tarafından geliştirilen **Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam için İzleme Matrisi** metodolojisi çerçevesinde bu rapor hazırlanmıştır.

Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'den Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı (BCSDN) üyeleri tarafından 2012 yılında geliştirilen ve uygulanmakta olan Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Matrisi, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri açısından hukuki koşulların destekleyici nitelikte ve elverişli olması için hayati öneme sahip temel ilkeleri ve standartları ortaya koymaktadır. İzleme Matrisi, bir izleme aracı olarak tasarlanarak ve sivil toplumun gelişmesi için gerekli görülen ortak standartlar, uluslararası alanda güvence altına alınmış haklar ile Avrupa Birliği kriterleri, Avrupa Konseyi ile Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) ilkeleri ile Avrupa ülkelerindeki iyi örnek olarak gösterilen düzenleyici uygulamalar göz

önüne alınarak belirlenmiştir. İzleme Matrisi, elverişli koşullarla ilgili tüm konuları değil, daha ziyade uzmanların, faaliyet gösterdikleri ülkelerde en öncelikli olarak tespit ettikleri konuları kapsamayı hedeflemektedir. Standartlar ve göstergeler, ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının hem hukuki koşullar hem de bunların uygulaması ve uygulamadaki zorluklar konusundaki deneyimlerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

İzleme matrisi metodolojisi, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri açısından hukuki koşulların destekleyici nitelikte ve elverişli olması için hayati olarak belirlenmiş temel ilkeleri ve standartları her biri kendi içinde alt bölümlere ayrılmış üç ana bölüm etrafında göstermektedir:

- ***Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri;***
- ***STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve;***
- ***Kamu - STK İlişkisi***

Bu üç ana bölümün her biri altında, ilgili bölüme dair temel ilkeler yer almaktadır. Temel ilkelerin her biri, standartlarla genişletilmiş ve her bir standart için detaylı göstergeler oluşturulmuştur. İzleme Matrisi'nde yer alan ilkeler, standartlar ve göstergeler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, donör kuruluşlar, bağışçılar ve diğer paydaşların yasal koşulları ve bunların uygulamalarını gözden geçirerek izleme ve değerlendirme yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte bu metodoloji, yasal ve politik koşulların uluslararası standartlar çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlayarak ve ilgili taraflara (STK'lar, hükümetler, uluslararası kuruluşlar, donörler, vb.) reform için öncelik belirleme konusunda rehberlik etmek açısından yol göstericidir.

TÜSEV tarafından yayımlanan Sivil Toplum İzleme Matrisi Uygulama Rehberi'nin Türkçe versiyonu, STK'lar ile diğer paydaşların sivil toplum alanını izlemelerine ve değerlendirmelerine kolaylık sağlaması açısından erişimlerine açıktır.¹

YÖNTEM

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu'nun hazırlanmasında, dernek ve vakıfları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat ve mevzuatın uygulamasına dair mevcut durumun tespit edilmesi için kapsamlı bir masa başı araştırması yapılmıştır. Bu araştırma yürütülürken TÜSEV yayınlarının yanı sıra; AB İlerleme Raporları, ulusal raporlar, sivil toplumun gelişimine dair uluslararası raporların Türkiye bölümleri ve STK'lar tarafından hazırlanan izleme raporlarından faydalanılmıştır. TÜSEV'in 2016-2018 dönemi için sivil toplumun elverişli altyapısını çeşitli başlıklar altında inceleyen vaka analizi raporları² ile TÜSEV Atölye kapsamında yayınlanan bilgi notları³ kullanılan kaynaklar arasındadır.

TÜSEV'in Yasal Çalışmalar program alanı kapsamında yürütülen birçok çalışma, düzenlenen toplantı ve katılım gösterilen danışma toplantılarında ortaya çıkan bulgular ve öneriler bu raporun hazırlanmasına katkı sağlamıştır. TÜSEV'in 2018 yılında yayınladığı ve düzenlediği toplantı ile görüşlere açtığı Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları ve Kamu Yararı Statüsü: Mevcut Durum ve Öneriler Raporu⁴, Sivil Toplum İzleme Matrisi 2018 Raporu'nun STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve başlıklı bölüme katkı sağlayan en güncel çalışmadır. TÜSEV'in Sosyal Yatırım Programı altında yürütülen Değişim için Bağış Projesi kapsamında Ekim 2018 tarihinde gerçekleştirilen Yardım Toplama Kanunu ve izin sürecine dair danışma toplantısı bu kapsamda görüş ve önerilerin oluşturulmasına katkı sağlamıştır. TÜSEV'in de

üyeyi olduğu Ulusal Gönüllülük Komitesi'nin (UGK) 2018 yılı içerisinde gerçekleştirilen toplantıları ve istişare süreçlerinde ortaya konan görüşler, gönüllülük politikası ile ilgili mevcut durum ve önerilerin bu rapora aktarılmasını sağlamıştır. TÜSEV'in Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu üyesi olarak 11. Kalkınma Planı'nın hazırlık sürecinde 2018 yılında katılım gösterdiği danışma toplantılarında tartışmaya açılan sivil toplum alanının öncelikli sorunları ile çözüm önerileri bu raporun ilgili kısımları açısından yol gösterici olmuştur. Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi kapsamında düzenlenen toplantılar ve atölye çalışmaları ise örgütlenme özgürlüğü hakkı ile Kamu-STK iş birliği açısından öncelikli çözüm getirilmesi gereken alanlar ile ilgili bu raporda yer verilen somut politika önerilerinin tespitini kolaylaştırmıştır.

Raporda, daha fazla STK temsilcisinin görüş ve önerilerine yer vermek amacıyla, 24 Aralık 2018-18 Ocak 2019 tarihleri arasında bir anket çalışması yürütülmüştür. Çevrimiçi uygulanan ve 125 STK temsilcisinin yanıtladığı anketin sonuçlarına ise Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu'na ek olacak şekilde ayrı bir raporda yer verilmektedir.

¹ Sivil Toplum İzleme Matrisi, TÜSEV, Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. https://tusev.org.tr/urfiles/files/izleme_matrisi_rehberi_doc_23_08_2013.pdf

² Sivil Toplum İzleme Projesi İzleme Raporları, Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://tusev.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/sivil-toplum-izleme-raporu-1>

³ TÜSEV Atölye Bilgi Notları, TÜSEV, Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://tusev.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/tusev-atolye/bilgi-notlari>

⁴ Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi uygulamaları ve Kamu Yararı Statüsü: Mevcut durum ve öneriler raporu, TÜSEV, Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://tusev.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/online-yayinlar/vakif-ve-dernekleri-iligilendiren-vergi-uygulamaları-ve-kamu-yarari-statusu-mevcut-durum-ve-oneriler-raporu>

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ: FIRSATLAR VE ENGELLER

Küresel olarak yaşanan gelişmelere paralel olarak, özellikle 1980 sonrası dönemde Türkiye'de demokratikleşme süreci, sivil toplum alanının genişlemesi için fırsatların ortaya çıkmasına olanak sağlamış ve STK'lar siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümün önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. 1990'lı yıllarda sosyal gruplar ve kültürel kimliklerin kamusal alanda görece özerklik kazanmasıyla birlikte, STK'lara ve üstlendikleri rollere atfedilen önem artarak Türkiye'deki sivil toplum, liberal demokrasilerdeki çağdaşlarıyla benzer biçimde faaliyet göstermeye başlamıştır. Aynı dönemde kamu politikalarının piyasa ekonomisi yaklaşımıyla düzenlenmesi ile özelleştirme politikaları sivil toplumun rolünü doğrudan etkileyerek, pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi sürdürülebilir kalkınma gündemi ve demokratikleşme süreci STK'ların yeni faaliyet alanları ile farklı çalışma yöntemleri benimsemesine yol açmıştır. 2001'de Türkiye'nin AB üyelik süreci çerçevesinde kabul edilen Kopenhag Kriterleri beraberinde önemli reformları getirerek, sivil toplumun faaliyet gösterdiği elverişli ortamı özellikle hak ve özgürlükler temelinde iyileştirmiştir. Söz konusu reformlar örgütlenme özgürlükleri ve medeni haklar üzerinde 1980'den beri süregelen kısıtlamaları büyük ölçüde kaldırarak sivil toplum faaliyetleri için daha elverişli bir alan oluşturulmasını sağlamıştır. 2004 ile 2008 arasında AB üyelik müzakereleri ve AB müktesebatına uyum kapsamında, sivil toplumu ilgilendiren mevzuat ve düzenlemeler incelenerek, Türkiye'deki özgürlüklerin çerçevesini genişletecek biçimde iyileştirmeler yapılmıştır. 2004 yılında yürürlüğe giren Dernekler Kanunu ve 2008 yılında yürürlüğe giren Vakıflar Kanunu ile dernek ve vakıfların mevzuattan kaynaklı uzun yıllardır yaşadığı sıkıntılar azalmış ve idari konularda rahatlama sağlanmış olsa da son 10 yıldır sivil toplum alanında kapsayıcı bir reform gerçekleşmemiştir.

Mevcut durumda mevzuatta uluslararası standartlarla uyumlu olmayan sorun alanları ile ikincil mevzuattaki ek sınırlandırmalar nedeniyle sivil toplumun gelişmesi için elverişli bir ortam sağlanmamaktadır. Bunun yanı sıra, ilgili mevzuatta "sivil toplum" ve "sivil toplum kuruluşu" gibi kavramların tanımları yer almamakla birlikte, STK'ların demokratik karar alma süreçlerini güçlendirmesi ve kamu hizmetlerinin geliştirilmesi bakımından rol ve etkilerini tanıyan ve bu rollerinin güçlendirilmesi açısından bütüncül bir kamu politikasına işaret eden bir strateji veya politika belgesi kabul edilmemiştir. STK'lara yönelik bütüncül bir kamu politikasının olmaması uygulamada farklılıklara ve toplumsal düzeyde sivil toplum ile ilgili farkındalığın gelişmemesine neden olmaktadır.

Türkiye'de 2016-2018 döneminde sivil toplum alanını etkileyecek şekilde düzenlemelere yol açan iki önemli kırılma noktası 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra Olağanüstü Hâl (OHAL) ilan edilmesi ile 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesi olmuştur. OHAL'in ilan edilmesi ve kaldırıldığı 18 Temmuz 2018 tarihine kadar geçen sürede, örgütlenme özgürlüğünü sınırlayacak yönde yaptırımları olan, 7'si STK'lar ile ilgili olmak üzere 37 Kanun Hükmünde Kararname (KHK) yayımlanmıştır. 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum ile gerçekleştirilen Anayasa değişikliğinin ardından 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak adlandırılan yeni hükümet sistemine geçilmiştir. 2018 Temmuz ayında geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile kamu yönetimi ve yasa yapım sürecini etkileyecek yönde önemli değişiklikler olmuştur. 13 Eylül 2018'de yayınlanan 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Dernekler Dairesi Başkanlığı kapatılarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde

sivil toplumla ilişkilere yönelik stratejilerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, kamu ile STK'lar arasındaki koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması, güçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi gibi hedefler benimseyen Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) kurulmuştur. Teşkilat yapısında katılımcılığın geliştirilmesi için Sivil Toplum İstişare Kurulu tanımlanmış olsa da 2019 yılı itibarıyla somut girişimler ortaya konmamıştır.

Sivil toplum ile ilgili bütüncül bir kamu politikası bu dönemde kabul edilmemiş olsa da AB'ye katılım için gerçekleştirilmesi planlanan reform başlıklarını gösteren Ulusal Eylem Planı'nda (2016-2019), 2014-2018 dönemi için hazırlanan 10. Kalkınma Planı'nda ve önceki yıllarda geçerli olan hükümet programlarında, sivil toplumu ilgilendiren kanunlarda yapılacak değişiklikler ile çıkarılması gereken mevzuat başlıkları yer almıştır. 2019-2023 döneminde Türkiye'nin yapısal dönüşüm alanlarını ve bunlara ilişkin hedef ve stratejileri ortaya koymayı hedefleyen 11. Kalkınma Planı'nın 2018 yılında gerçekleşen hazırlık sürecinde ise ilk defa Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Kalkınma sürecinde STK'ların rolünün güçlendirilmesi için yasal ve mali altyapıyı destekleyecek mevzuat değişikliklerinin yapılması, mevzuatın STK'ların yerel ve ulusal düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımlarını teşvik edecek hale getirilmesi, STK'larda insan kaynağı ve kurumsal kapasiteyi güçlendirecek kamu politikalarının oluşturulması gibi konular geniş şekilde ele alınarak ortak öneriler içeren bir ön rapor ortaya konmuştur.⁵

Sivil toplumun gelişimi için yasal ve mali altyapı uluslararası normlar ile her alanda uyumlu olmadığı ve bütüncül bir sivil toplum kamu politikası bulunmadığı için, sivil toplum alanının genişlemesi, STK'ların nicel olarak çeşitlenmesi ve geçen 10 yılda STK'lara üyelikte neredeyse yüzde yüz artışa rağmen sivil toplumun karar alma süreçlerine katkısı ve etkisi sınırlı kalmaya devam etmektedir. Geçtiğimiz 10 yıl değerlendirildiğinde ise STK'lara üye olan kişi sayısında önemli bir artış gözlemlenmektedir. 2018 yılında, STİGM tarafından sağlanan verilerde, derneklere üye olan kişi sayısı 11.124.628 olarak raporlanmıştır. 2018 yılı sonu

itibarıyla toplam nüfusun %13,7'si bir dernek üyesidir. STİGM tarafından sağlanan verilere göre 2000 senesinde 72.077 olan faal dernek sayısı, 2018 yılı sonu itibarıyla 115.000'e ulaşmıştır. Önceki yıllarda olduğu gibi, vakıfların sayısındaki artış derneklere kıyasla daha düşüktür. Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) verilerine göre Cumhuriyet'in kuruluşundan 2009'a kadar geçen sürede kurulan yeni vakıf sayısı 4.460'ken 2016 yılında bu sayı 5.100'e ulaşmıştır. VGM tarafından paylaşılan verilere göre Temmuz 2018 itibarıyla 5.158 yeni vakıf bulunmaktadır. Vakıfların 2016 yılı itibarıyla, 1.219.614 gerçek kişi üyesi ve 27.927 tüzel kişi üyesi bulunmaktadır. Ayrıca yine 2016 yılı için 612 yeni vakıf 1.025.538 gönüllü çalışanı olduğunu beyan etmiştir. Vakıf ve dernek sayıları göz önüne alındığında, Türkiye'de her 675 vatandaş için bir STK vardır.

Sivil toplum alanının genişlemesine ve kuruluş ile üye sayısının artış göstermesine karşın, Türkiye'de sivil topluma katılım ve STK'ların etkisi açısından gelişime açık alanlar aşağıdaki şekilde tespit edilmektedir:

- **STK'larda cinsiyet eşitliği:** Dernek üyelerinin sadece %20,3'ü kadındır ve toplam kadın nüfusun sadece %5,6'sı dernek üyesidir. 2018 sonu itibarıyla, zorunlu organlarda yer alanların yalnızca %18,85'i kadın (1.851.763 kişi) iken ve %81,1'i erkektir (7.971.247 kişi).
- **STK'lara gençlerin katılımı:** Derneklerin organlarına seçilen üyelerin yaş bilgilerine dair açıklanan veriler değerlendirildiğinde, 7.037.321 üyenin sadece %3,9'u (280.537) 18-30 yaş aralığındadır. Toplam üyelerin %28'i 30-45 yaş aralığındayken, %67'si ise 45 yaş ve üstü olarak raporlanmıştır.
- **STK'ların coğrafi dağılımı:** STK'lar Türkiye'nin tüm illerinde aktif olmasına rağmen, 2016 yılı verilerine göre derneklerin %52,96'sı ve vakıfların %65,49'u Marmara (çoğunlukla İstanbul) ve İç Anadolu (çoğunlukla Ankara) bölgelerinde faaliyet göstermektedir.
- **STK'ların faaliyet alanları:** Türkiye'de yeni vakıflar ağırlıklı olarak eğitim ve sosyal yardım alanlarında, dernekler ise mesleki eğitim ve dayanışma, spor ve din hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik alanlarda faaliyet göstermektedirler. STK'ların sayılarının ve görünürlüklerinin artış göstermesine karşın, hak temelli çalışmalar yapan kuruluşlar sivil toplumun küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. STİGM verilerine göre, Aralık 2018 itibarıyla, derneklerin sadece %1,28'i (1.482 dernek) hak ve savunuculuk alanlarında faaliyet göstermektedir.

⁵ *Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ön Rapor*. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. On Birinci Plan. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. <http://onbirinciplan.gov.tr/oik-ve-calisma-grubu-listeleri/kalkinma-surecinde-sivil-toplum-kuruluslari/on-rapor/>

VGM tarafından paylaşılan verilere göre, yeni vakıfların 2017 yılı içerisinde düzenledikleri 14.982 faaliyetten sadece 287'si hukuk, insan hakları ve demokrasi alanındadır.

- **STK'ların insan kaynağı kapasitesi:** Toplam istihdamın yalnızca %0,27'si STK'lar tarafından istihdam edilmektedir. 2016 verilerine göre vakıfların sadece üçte biri çalışan istihdam ederken, ortalama çalışan sayısı 9'dur. 2017 verilerine göre derneklerde toplam çalışan sayısı 59.895 olmakla birlikte dernekler gelirlerinin %14,5'ini personel giderlerine harcamaktadır. Dernek başına düşen çalışan sayısı 1,8 olarak gözükmesine karşın, önceki yıllarda edinilen verilere göre ise toplam derneklerin yaklaşık %10'unda bir çalışan istihdam edilmektedir.

Sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamı sağlamak açısından yasal ve mali reformların gerçekleşmemesinin yanı sıra, elverişli sosyokültürel bir zeminin varlığından bahsetmek de mümkün değildir. Türkiye'de yaygın olarak gelişen bir bağış yapma kültürü bulunmamaktadır. Dünya Bağışçılık Endeksi (World Giving Index) 2018 raporunda, Türkiye 146 ülke içinde 131'inci sırada yer almıştır. Endekse göre, Türkiye tanımadığı bir kimseye yardım etmede %40 oranla 113. sırada, STK'lara yapılan bağışlarda %12 oranla 122. sırada ve gönüllülük için harcanan zamanda %9 ile 126. sırada yer almıştır.

TÜSEV'in 2016 yılında yayımladığı Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik raporunda Türkiye'de bireyler arası ve kurumlara güvensizliğin artmasının yanı sıra, ilk raporun yayımlandığı 2006 yılından beri geçen sürede bireyler de STK'ların mevcut sorunların çözümünde ve faaliyet gösterdikleri alanlarda etkilerinin azaldığını düşünmektedir. Bireylerin bağış ve yardımlarını STK'lar aracılığı yerine ihtiyaç sahiplerine doğrudan ulaştırmayı tercih ettiklerini ortaya koyan raporda, STK'ların mevcut sorunların çözümünde etkili olacağını düşünenlerin oranı 2006 yılında %54'ken, 2015 yılında bu oranın %41'e düştüğü belirtilmektedir. 2006 raporunda, mevcut sorunların çözümünde STK'ların etkisi olmayacağını düşünen bireylerin oranı yalnızca %9'ken, 2015 yılında bu oran %14'e çıkmıştır. Araştırma sonuçları sivil toplumun rolünün toplum nezdinde net olarak anlaşılmadığı ve STK'ların etkili görülmediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, STK'ların toplumun geneli ile ilişkilerinde önemli bir kopukluk ve eksikliğe işaret etmektedir.

TEMEL BULGULAR

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarını doğrudan düzenleyen kanunlar şunlardır: Anayasa’nın ilgili maddeleri (No 2789, 18/10/1982), Türk Medeni Kanunu ilgili maddeleri (No 4721, 08/12/2001), Dernekler Kanunu (No 5253, 4/11/2004), Vakıflar Kanunu (No. 5737, 20/2/2008), Yardım Toplama Kanunu (No 2860, 23/6/1983), Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu (No 2911, 5/10/1983), Ceza Kanunu (No 5237, 26/09/2004), Kabahatler Kanunu (No 5326, 30/3/2005). Ayrıca başka birçok kanun ve ikincil mevzuatta STK’ları ilgilendiren hükümler bulunmaktadır.

AB üyelik müzakereleri süreci kapsamında 2004-2008 arasında mevzuatın yeniden düzenlenmesi yönünde bazı önemli adımlar atılmış olsa da birincil ve ikincil mevzuat halen sivil toplumun gelişmesi için elverişli ortamı sağlamamaktadır. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu tanımları mevcut yasalar ve politika belgelerinde açıkça yer almamaktadır. Farklı örgütlenme biçimleri -sivil girişimler, gruplar, platformlar- var olsa da, yasada sivil toplum kuruluşu olarak tanımlanan tüzel kişiler yalnızca dernekler ve vakıflardır. Vakıflar ve dernekler farklı mevzuata tabi ve farklı kamu kurumlarına bağlıdır. STGİM ve VGM, STK’ların denetiminden sorumlu en yetkili kamu kurumlarıdır. Denetim faaliyetleri söz konusu olduğunda sıklık, süre ve kapsam bakımından farklı uygulamalar gözlemlenmektedir. Ayrıca, cezalar örgütlenme özgürlüğünün önünde önemli engeller olarak görülmektedir. Cezai ve diğer yaptırımlar, mevzuatla düzenlenen kapsamlı ve zorlayıcı bürokratik işlemleri aşmayı daha da güçleştirmektedir. İdari cezaların azaltıldığı veya ceza ile sonuçlandırmadan önce uyarı yoluyla düzeltici faaliyetlere yönlendirildiği durumlara nadiren rastlanmaktadır.

Anayasa’nın 34. maddesi yurttaşların önceden izin almaksızın toplanma ve gösteri haklarını tanısa da, toplanma özgürlüğü halen Türkiye’de sorun yaşanan alanlardan biridir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun (No 2911, 5/10/1983) bazı maddeleri ve Anayasa’nın ilgili maddesinin ihlaline yol açan bazı kısıtlayıcı uygulamalar nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin bazı kararlarıyla uyumlu olmadığı görülmektedir.

STK’lar, Yardım Toplama Kanunu’nun (No 2860 23/6/1983) sınırlandırıcı ve bürokratik yapısı nedeniyle yardım toplama konusunda sorunlar yaşamaktadır. Kanun, STK’lar tarafından düzenlenen tüm yardım toplama girişimleri için önceden izin alınmasını şart koşmaktadır. İzin süreci, oldukça detaylı bilgilerin sağlandığı bir formun doldurulmasını gerektirmektedir. İzin başvurusunun değerlendirilmesi ve olumlu ya da olumsuz sonuçlandırılması kamu idaresinin takdirindedir ve uygulamada farklılıklarla karşılaşmaktadır.

Dernek ve vakıflar için vergi istisna veya muafiyetlerinden yararlanmanın en önemli aracı Kamu Yararına Çalışan Dernek veya Vergi Muafiyeti Statüsüne sahip vakıf olunmasıdır. Bu iki statü için aranan şartlar farklılık göstermektedir. 2018’de derlenen verilere göre, 5.158 yeni vakıf arasından Vergi Muafiyeti Statüsüne sahip vakıf sayısı 278’dir. Bu sayının mevcut yeni vakıf sayısına oranı önceki yıllarda olduğu gibi %5’le sınırlı kalmaktadır. Aynı dönemde raporlanan verilere göre, Kamu Yararı statüsüne sahip 388 dernek, toplam 114.339 faal derneğin yalnızca %0,03’ünü oluşturmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte yapılan mevzuat değişikliklerine göre derneklerin kamuya yararlı olup olmadıkları ve vakıfların vergi muafiyeti statüsü alıp alamayacağı Cumhurbaşkanının takdirindedir. Sürecin hem dernekler hem vakıflar hem de kamu kurumları açısından uzun zaman gerektirdiği ve fazlasıyla zahmetli olduğu görülmektedir. Kararı Cumhurbaşkanının veriyor olması Cumhurbaşkanının iş yükünü artıracığı gibi, ulaşılması zor bir makam olması sebebiyle bu statünün az sayıda kuruluşa tanınmasına sebep olacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak, bu statüler ile kazanılan imtiyazlar sınırlı olduğundan STK’ların mali sürdürülebilirliğini sağlayabilecekleri finansman kaynakları oluşturmalarına yardımcı olmamaktadır.

Kamu kurumları açısından sivil toplum ile iş birliği stratejik önem taşımamaktadır. STK’ların karar alma süreçlerine katılımının önemini kabul eden, katılım süreçlerini tanımlayan veya teşvik eden bir politika veya strateji bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nde kamu-sivil toplum ilişkisini düzenleyen ulusal strateji ve

yasal çerçeve kabul edilmemiş ve yönetim yapısında sivil toplum ve kamu ilişkisini kolaylaştıracak, izleyecek ya da raporlayacak bir kurum veya mekanizma oluşturulmamıştır. Bununla birlikte, birkaç istisna haricinde bakanlıklarda sivil toplum ilişkilerini yönetebilecek bölüm ya da ilgili uzmanlar bulunmamaktadır. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Yönetmeliği STK'ların karar alma süreçlerine katılımı ile ilgili kuralları içermektedir. Ancak bu yönetmelik, yasama sürecinde STK'lara danışılmasını öngörse de zorunlu kılmamaktadır. Yeni sistemde, Cumhurbaşkanı ve ona bağlı teşkilat ve Kurullar birincil politika belirleyicisi olurken, bakanlıklar alt düzey politika yapıcı olarak uygulayıcı ve denetleyici bir fonksiyon taşır hale gelmiştir. Bu karar alma süreci yapısını tanımlayan ve katılımcı politika yapma sürecini temin edecek yönde maddeler içeren mevzuat hazırlama süreci ve usul esasları 2019 yılı itibarıyla kabul edilmemiştir.

STK'lar için ayrılan kamu fonlarına dair strateji ve koordinasyon eksikliği de gözlemlenmektedir. Türkiye'de STK'lara kamu tarafından sürekli ve düzenli olarak finansman sağlayacak kurumsal altyapı bulunmamaktadır. Merkezi ihale ve Finans Birimi (MFİB) uygulamaları haricinde kamu finansmanına ilişkin bütüncül bir yaklaşım ya da mevzuata da rastlanmamaktadır. STK'lara aktarılacak kamu kaynağının miktarı ve aktarım biçimleri/koşulları her bakanlık tarafından ayrı ayrı tanımlanmakta veya fon miktarlarının belirlenmesi bakanlıkların tasarrufuna bırakılmaktadır. Kamu bütçesinde STK'lara ayrılacak kaynağa dair bir kalem yer alsa da bu kalem kâr amacı gütmeyen kuruluşları geniş olarak tanımladığı için STK'lar için ayrılan kaynağı tam olarak tespit etmek mümkün olmamaktadır. Kamu fonlarının programlanması, duyurulması ve seçim süreci ile ilgili yöntemler yıldan yıla değişiklik gösterebilmektedir. STK'lara aktarılmak üzere bütçelenen toplam kamu kaynağı önceden açıklanmamakta ve planlama süreci katılımcı olarak düzenlenmemektedir. Mevcut durumda ayrılan kaynak da yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, kamu tarafından sağlanan yardım ve destekler şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerine uymamaktadır.

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ

İlk bölüm ‘Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri’dir. Bu bölüm, sivil toplumun varolmasının özünü teşkil eden; herkesin biraraya gelme, yaşamlarını iyileştirme, ortak hedefler yönünde çalışma gibi temel özgürlüklere yani örgütlenme özgürlüğüne işaret eder. Ancak örgütlenme özgürlüğü tek başına, bağımsız ele alınmamalıdır.

Örgütlenme özgürlüğü, bireyler ya da grupların düşüncelerini ifade edebilme ve toplanma özgürlükleri ile güvence altına alınmalıdır. Matris, üç temel özgürlük olan örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüğünün güvence altına alınması ve herkes tarafından özgürce yaşanması gerekliliğinin altını çizer.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

Mevzuatta genel bir sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları tanımı yer almamaktadır. Dernekler ve vakıflar haricinde başka bir biçim ile herhangi bir STK veya kâr amacı gütmeyen şirket kurulabilmesi mümkün kılınmamıştır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
STK’ların denetimini düzenleyen yasal çerçeve sınırlayıcı, bürokratik ve muğlaktır; özgürlükler yerine sınırlamalar üzerine yoğunlaşmakta ve ceza ve yaptırımlar orantılılık ilkesine uymamaktadır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Yardım toplamanın kanunla düzenlenmesi, çok sayıda koşul ile STK’ların izne tabi tutulması STK’ların finansal sürdürülebilirliklerini ve mali kaynaklara erişimlerini zorlaştırmaktadır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Toplanma ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve ilgili ikincil mevzuat; gösteri ve yürüyüşlerin yeri, süresi ile ilgili sınırlamalar getirmekte ve idari ve güvenlik güçlerine geniş şekilde takdir yetkisi sağlamaktadır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.2

ÖNERİLER

Mevzuatta STK tanımını içerecek değişiklikler sivil toplum katılımına olanak sağlayacak yöntemler ile yapılmalıdır. Yapılacak tanım dernek ve vakıfların dışında kalan platform, inisiyatif, sosyal girişim, hibe veren vakıflar gibi farklı formları tüzel kişilik olarak tanımlayacak ve yeni toplumsal hareketleri dışlamayacak şekilde genişletilmelidir.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
STK’lara yönelik denetimlerin sınırlarını belirlemek ve STK’ların orantısız cezai uygulamalara maruz kalmasının engellenmesi amacıyla denetim ve cezaları belirleyen yasal mevzuattaki çeşitli tanım eksiklikleri giderilmelidir. STK’ların ihlal durumunda karşılaşacakları cezalar azaltılmalı ve ceza öncesinde uyarı mekanizmaları devreye alınmalıdır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Yardım Toplama Kanunu, STK’ların izin alma zorunluluğundan muaf olacakları biçimde düzenlenmelidir.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu yürürlükten kaldırılmalı ve yeni kanunda barışçıl her türlü toplantı ve gösterinin zamana ve mekân onayına dair kısıtlamaları kaldırılmalıdır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.2

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri

Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü

İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Tüm bireyler ve tüzel kişiler özgürce, kayıtsız ve/veya kayıtlı kuruluşlar kurabilir, bunlara üye olabilir ve internet üzerinden ya da bilfiil faaliyetlerine katılabilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kişilerin herhangi bir amaçla dernek, vakıf ile kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları (ör: kâr amacı gütmeyen şirket) kurmalarına dair hukuki bir çerçeve vardır. Bu hukuki çerçeve hem bireylerin hem de tüzel kişilerin, bir ayırım yapılmaksızın (yaş, milliyet, kanuni ehliyet, cinsiyet vb.) bu hakkı kullanmalarına izin verir. Kayıt yaptırmak zorunlu değildir; kuruluşların kayıt yaptırmaya karar verdikleri durumlar için açıkça belirlenen kayıt kuralları, kayıt ile başvuru işlemlerinin kolay, kısa sürede ve az masraflı bir şekilde yapılmasına olanak sağlar. Kanun, kuruluşlar arasında yurtdışı ve yurtdışı ağı kurulmasına, önbildirime gerek olmadan izin verir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernekler ve vakıflar haricinde kâr amacı gütmeyen şirket veya başka bir biçim ile herhangi bir STK kurulabilmesi mümkün kılınmamıştır. Dernekler ve vakıflar haricinde yasalarda tüzel kişiliğe sahip kabul edilen istisnai kuruluşlar federasyon ve konfederasyonlardır. Tüzel kişiliği olmamakla birlikte kurulabilecek bir diğer yapı ise platformlardır. Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarla getirilen kısıtlamalar vardır. 18 yaş altı çocuklar için özel düzenlemelere bağlı olarak dernek kurma özgürlüğü kanunda tanımlanmıştır. Türk vatandaşı olmayanlara yönelik kısıtlamalar mevcuttur. STK olarak faaliyet göstermek için kayıt yaptırmak zorunludur. Derneklerin kuruluş işlemleri masrafi bulunmamakla birlikte kısa sürede tamamlanabilmektedir. Ancak derneklerin yedi gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelmesi ile kurulması ve altı ay içerisinde zorunlu organların oluşturulması için en az 16 üyeye ulaşması gerekliliği örgütlenme açısından bir zorluktur. Vakıflar başvuru ile değil ancak başvuru talebinin mahkeme tarafından kabulü ile tüzel kişilik kazanmaktadır. Yabancı STK'ların Türkiye'de faaliyet göstermeleri İçişleri Bakanlığı iznine tabidir. Yasal çerçeve, derneklere ve vakıflara yurtdışı, bölgesel ve yurtdışı birlikleri kurma serbesliği tanımaktadır. Yurtdışında dernek ve vakıfların federasyon ya da konfederasyon çatısı altında örgütlenmeleri izne tabi değildir ancak çatı örgütlenmelerin kurulabilmesi için gereken asgari kuruluş sayısı oldukça yüksek olmakla birlikte mevzuat ancak amacı aynı olan kuruluşların bir araya gelmesine izin vermektedir. Tüzel kişiliği bulunmamakla birlikte STK'lar ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere girişim, hareket ve benzeri adlarla platform çatısı altında bir araya gelebilirler. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Örgütlenme biçimleri dernek ve vakıflarla sınırlı tutulmadan platform, inisiyatif, sosyal girişim ve hibe veren vakıflar gibi farklı modelleri de içerecek ve yeni toplumsal hareketleri dışlamayacak şekilde sivil toplum tanımlı katılımcı şekilde hazırlanarak mevzuata ve ilgili politika belgelerine eklenmelidir. Belirli toplumsal grupların dernek kurmalarının önündeki engeller kaldırılmalı ve bu konuda ilgili mevzuat uluslararası mevzuatla uyumlaştırılmalıdır. Dernekler için asgari kurucu üye sayısı ile ve yönetim ve denetim kurulu üye sayıları azaltılmalıdır. Yabancı STK'ların kayıt işlemleri kolaylaştırılmalı ve ulusal STK'lar için öngörülecek usulle benzerlik taşıyacak şekilde düzenlenmelidir. Kanunda yapılacak değişiklikte federasyon ve konfederasyon kurabilmek için gereken kayıtlı STK yeter sayısı azaltılmalı, aynı amaç yerine benzer amaçlı kuruluşların bir araya gelmesine izin verilmelidir. Platformların ve derneklerin faaliyetlerine ve çalışmalarına benzer faaliyetler yürütebilmeleri olanaklı hale getirilmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Her gerçek veya tüzel kişi, internet üzerinden ya da bilfiil, vakıf veya diğer kâr amacı gütmeyen, sivil toplum kuruluşları kurabilir. Gerçek ve tüzel kişilere, kuruluşlarının kaydını yaptırmadıkları gerekçesiyle yaptırım uygulanmaz. Kayıt işlemleri hukukun belirlemiş olan süreler dahilinde yaptırılabilir; resmi merciler başvuruyla nesnel ve siyasi olmayan bir yaklaşımla değerlendirilir. Bireyler ve sivil toplum kuruluşları buldukları ülke içinde ve dışında ağırlar ve koalisyonlar oluşturabilir ve hâlihazırdakilere dahil olabilirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Derneklere ve diğer örgütlere üyelik konusunda belli meslek mensuplarına getirilen mutlak nitelikli yasaklar örgütlenme özgürlüğü hakkının kullanımını sınırlamaktadır. STK olarak faaliyet göstermek için kayıt yaptırmak zorunludur. Tüzel kişiliği bulunmaksızın faaliyet gösteren inisiyatifler, gruplar ve toplulukların yaptırma uğradığı örnekler raporlanmamıştır. Dernekler, kuruluş bildirim ve eklerini mülki idare amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar. Vakıfların tescil süreleri ise mahkemelerin yoğunluğuna göre değişiklik gösterir. Anayasa uyarınca dernek kurma hürriyeti millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Derneklerin tüzüğü vakıfların ise senetleri kanuna aykırılık açısından incelenmeye tabidir. Yabancı STK'ların kayıt süreci ile ilgili prodesür ve kriterler net tanımlanmamıştır. Eylül 2018 itibarıyla Türkiye'de 133 yabancı derneğin, 2017 verilerine göre ise 21 yabancı vakfın Türkiye'de faaliyet izni vardır. STK'ların uluslararası iletişim ve iş birliği faaliyetlerinin önünde engellemeler yoktur. Ancak sıklığı, bölgesel farklılıklar göstermektedir. Federasyon veya konfederasyonların sayısı ise kurulmaları için gereken üye yeter sayısı yüksek olduğu ve aynı amaca yönelik kuruluşların bir araya gelmesi gerekliliği sebebiyle azdır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Meslek mensuplarına getirilen mutlak nitelikli yasaklar kaldırılmalı, bunlar yerine, kamu görevlilerinin yerine getirdiği göreve özgü üye olunamayacak örgütler ile ilgili sınırlamalar getirilmelidir. Bu sınırlamalar mümkün olduğunca dar tutulmalı ve belirsizlik içermemelidir. Örgütlenme özgürlüğüne ilişkin genel ahlak, kamu düzeni gibi muğlak gerekçelerle dayandırılan kısıtlar kaldırılmalı ya da muğlak ifadeler netleştirilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri

Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü

İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar, kendi iç yönetimleri ve etkinlikleri içinde, hukuki dayanağı olmayan devlet müdahalesi olmaksızın faaliyet gösterebilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçevede devletin derneklerin, vakıfların ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların iç işlerine müdahalesine karşı güvenceler sağlar. Devlet üçüncü şahısların STK'ların iç işlerine müdahalesine karşı koruma sağlar. Finansal raporlama (para aklamaya ilgili düzenlemeler dahil) ve muhasebe kurallarında, STK'ların kendine özgü doğası dikkate alınır ve bunlar kuruluşun büyüklüğü ve faaliyet türü/alani ile orantılıdır. Hukuki koşulların ihlali durumundaki yaptırımlar, yürürlükteki mevzuata dayalı ve orantılılık ilkesine uygundur. Tasfiye ve fesih için kurallar ve sınırlamalar, uluslararası hukuk standartlarına uygundur ve keyfi kararları engelleyici objektif kriterlere dayalıdır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat devlet müdahalesini engelleyecek güvenceler sağlamamaktadır. Mevzuat idareye sadece suç teşkil eden durumlarda değil, dernek ve vakıfların tüzüklerinde belirtilen amaçlara yönelik faaliyetler yürütüp yürütmediklerinin tespiti gibi kurumsal işleyişle ilgili konularda da denetim yapması için yetki vermektedir. Bütüncül bir yaklaşım ve uygulama yoktur. Mevzuat, dernekler ve vakıflar için özel muhasebe standartları getirebilme yetkisini ilgili idarelerin yetkisine bırakmakla birlikte uygulamada bu yetki kullanılmadığı için özel muhasebe hükümleri yoktur. Bilanço ve işletme hesabı olarak iki muhasebe standardı uygulaması vardır. Daha küçük veya yerel STK'ların yapıları ve doğalarını gözeten basit muhasebe usulu mevcut değildir. İhlal durumunda uygulanacak cezalar mevzuatla düzenlenmiştir ancak mevzuat herhangi bir uyarı sunmaksızın orantısız cezai yaptırımları düzenler. Dernek ve vakıfların kendiliğinden sona ermesi, faaliyette geçici alıkoymaları ve fesh edilmelerini düzenleyen tasfiye ve fesih işlemleriyle ilgili kanunda düzenlemeler vardır. Dernek ve vakıfların tüzük ve işlemlerinde ulusal güvenliği, kamu güvenliğini tehdit eden, barış ve düzeni bozan, suç unsuru taşıyan, sağlık ve ahlaki tehdit eden unsurlar var ise, bu durumda derneğin kapatılması için dava açma süreci başlatılabilir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Türk Ceza Kanunu ve ilgili kanunlarda suç teşkil edilen faaliyetler için yaptırım öngörülmediği için Dernekler Kanunu kapsamındaki ceza maddeleri kaldırılmalıdır. Vakıfların ve derneklerin kapatılmasına gerekçe gösterilebilen ölçütler ile ilgili muğlaklık giderilmeli, ilgili mevzuat uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir. STK'lara uygulanan cezaların orantılı olacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. STK'ların ihlal durumunda karşılaşılabilecek cezalar azaltılmalı ve ceza öncesinde uyarı mekanizmaları devreye alınmalıdır. Denetim ve cezaları belirleyen yasal yetkilerin çerçevesi açık bir şekilde mevzuata yapılması için sıklığı, süresi ve denetçilere verilen yetkilerin çerçevesi açık bir şekilde mevzuata eklenmelidir. STK'lar için ayrı ve basitleştirilmiş bir muhasebe usulü kabul edilmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Devletin, derneklerin, vakıfların ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların iç işlerine müdahale vakası yoktur. Ağır raporlama koşulları dayatan müdahaleci denetim uygulamaları yoktur. Ender/uç durumlarda yaptırımlar uygulanır; bu yaptırımlar orantılı ve yargı denetimine tabidir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernek ve vakıflar için iç denetimin esas olduğu ilgili mevzuatlarda yer alsa da hem esasa (faaliyet amacı) hem de şekle (tutulan defterler vb.) yönelik denetim uygulanmaktadır. Derneklerin amaçları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermedikleri, defterlerini ve kayıtlarını mevzuata uygun olarak tutup tutmadıkları İçişleri Bakanlığı veya en büyük mülki idare amiri tarafından denetlenebilir. Vakıfların amaca ve yasalara uygunluk denetimi ile iktisadi işletmelerinin faaliyet ve mevzuata uygunluk denetimi VGM tarafından yapılır. Derneklerin tutacağı defter sayısı en az 6 tane dir. Derneklerin en çok bu defterlerin "usulüne uygun" bir şekilde tutulmaması ve zamanında yapılmayan bildirimler nedeniyle ceza almaktadır. Dernek defterleri bakımından aşırı bürokratik yaklaşım hem hukuk düzeyinde ve hem de uygulamada devam etmektedir. Denetim ve cezalar söz konusu olduğunda bölgesel farklılıklar, orantısız idari ve adli uygulamalar görülmektedir. İlgili mevzuatta görülen tanım eksiklikleri STK'ların cezai uygulamalarla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu denetimlerinin yasal çerçevesi açık hale getirilmeli ve böylelikle denetimlerin ayrımcılığı yol açmayarak ve nesnel biçimde yürütülmesi güvence altına alınmalıdır. Tutulması zorunlu olan tutanak ve defter sayısı azaltılmalıdır. Yıllık faaliyet raporlarının formatı kullanıcı dostu hale getirilmeli ve STK'lardan talep edilen bilgiler yalınlaştırılmalıdır. Finansal raporlama zorunlu olmaktan çıkarılarak denetçiler, ilgili mali bilgilere vergi dairelerinden erişmelidir. Yabancı kaynakları fonlara dair fon alındığında bildirim zorunluluğu kaldırılmalı; bu fonların yasal bildirimleri de yıllık raporlarda yapılmalıdır. Defterlerin işlenmesi kolay kılınmalı, derneklerin kasıtsız, bilgi yetersizliği sebebiyle defterlerini işleyememeleri veya eksik/yanlış işlemlerinin tespiti halinde uyarı yolu tercih edilmelidir. Cezalar ve yaptırımlar orantılı hale getirilmeli ve ceza verilmeden önce uyarı yapılarak düzeltme için süre tanınmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü			
İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar faaliyetlerine destek olmak amacıyla özgürce, çeşitli yerel ve yabancı kaynaklardan fon arayışına girebilir ve bu fonlardan yararlanabilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat STK'ların ekonomik faaliyetler yürütmesine izin verir. 2. STK'lar yabancı fonlardan yararlanabilirler. 3. STK'lar bireyler, şirketler ve diğer kaynaklardan ayrılan fonlardan yararlanabilirler. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Türk Ticaret Kanunu, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu'nun ilgili maddeleri STK'ların ekonomik faaliyetler yürütmesini düzenler. STK'lar için doğrudan ekonomik faaliyet yürütmek mümkün değildir. 2. Dernekler ve vakıflar bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi yardım alabilirler. Ancak, mevzuatta "yurt dışından alınan aynı ve nakdi yardımlar" açıkça tanımlanmadığından, yurt dışından alınan üyelik ücretleri ya da bireysel bağışlar dahi bildirimde tabidir. 3. Dernekler ve vakıflar tüzüklerinde/resmi senetlerinde yazılı amaçları gerçekleştirmek için, şirketler, bireyler ve diğer kaynaklardan bağış ve yardım alabilirler. Türkiye'de yardım ve bağış olmak üzere iki farklı kavram kullanılması ve farklarının ne olduğunun mevzuatta net olarak yer almaması uygulamada problemlere yol açmaktadır. STK'ların merkezi dışında gerçekleştirdikleri gelir getirci faaliyetleri (kamusal alandaki etkinlikler, kampanyalar, sms ile bağış toplama vb.) ise yardım toplama faaliyeti olarak tanımlanır ve Yardım Toplama Kanunu hükümleri çerçevesinde, izne tabi tutulur. Yardım Toplama Kanunu ile getirilen engeller ve prosedürler STK'ların gelir getirci faaliyetlerini zorlaştırmakta ve örgütlenme gerekse mülkiyet hakkına yönelik ağır bir müdahale teşkil etmektedir. Kamu yararına çalışan dernek, kurum ve vakıflardan izin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşların sayısı ise Kasım 2018 itibarıyla 22'dir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dernek ve vakıfların ekonomik faaliyet yürütmeleri kolaylaştırılmalıdır. 2. Yasada "yurt dışından alınan aynı ve nakdi yardımlar" açıkça tanımlanmalıdır ve ufak meblağlardaki bağışlar ve üyelik harçları bu kapsamdan çıkarılmalıdır. 3. Bağış ve yardım olarak ayırtırmak yerine tek bir kavram kullanılması ve yasal düzenlemelerin buna uygun şekilde değiştirilmesi olumlu olacaktır. Aynı olarak kullanılmaya devam edilmesi durumunda da her iki kavramın da mevzuatta açıkça tanımlanması gerekmektedir. 4. Yardım Toplama Kanunu yürürlükten kaldırılmalı veya STK'ların yardım toplama faaliyetlerinin Yardım Toplama Kanunu kapsamından çıkarılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ekonomik faaliyetler yürüten STK'lar için mevzuat yürürlüğe konmalı ve bu STK'lar için yük teşkil etmemelidir. 2. STK'ların yabancı fonlardan faydalanmasına sınırlama getirilmemelidir (ör: idari veya mali zorluk çıkarmak, ön onaylar veya belirli organlar aracılığıyla bu tür fonları sorgulamak/karşı çıkarmak). 3. Bireyler, şirketler ve diğer kaynaklardan kullanılan fonları almak kolaydır ve gereksiz masraf veya idari zorluk içermez. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ekonomik faaliyetlerde bulunmak için gerekli prosedürler STK'lar için oldukça zorlayıcıdır. İktisadi işletme kurabilen az sayıda STK olması, bu sürecin zorlayıcı olduğunun bir göstergesidir. VGM tarafından sağlanan verilere göre 2017 yılında, kâr amacı gütmeyen tesis, müessese sahibi vakıf sayısı 1.625 olmakla birlikte, yeni vakıfların gelirlerinin sadece %0,8'i iktisadi işletme gelirlerinden oluşmaktadır. 2. Yabancı fonların kullanımı izne tabi değildir, ancak ilgili mercilere bildirim yapılması gerekmektedir. Bu bildirim söz konusu fon alınmadan ve/veya kullanılmadan önce yapılmak durumunda olması uygulamada, bildirimini izin prosedürüne dönüştürmektedir. Yurt dışından ufak meblağların ya da üyelik harçlarının bağışlandığında bile bildirim zorunluluğu STK'ları orantsız bir iş yükü ile karşı karşıya bırakmaktadır. 3. Birey, şirket ve diğer kaynaklardan fon/bağış alınmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Nakit bağışların banka transferleri yoluyla yapılması zorunludur. Yardım Toplama Kanunu STK'ların kamuya açık yardım toplama faaliyetleri yürütmelerini güçleştirmektedir. Yardım toplama izni başvurularının değerlendirilme süreci net ve objektif kriterlere bağlı olarak düzenlenmediği için valilik ve kaymakamlıkla geniş takdir yetkisi ile hareket etmekte ve STK'lar keyfi uygulamalar ile karşılaşmaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların gelir getirci faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilmeli ve vergiden muaf tutulmalıdır. 2. Kurumsal ve bireysel bağışçıları teşvik edecek politikalar ve uygulamaları geliştirilmelidir. 3. STK'ların aldıkları her bağışı ayrı ayrı bildirme zorunluluğu kaldırılmalı ve yıl sonunda alınan bağışların bildirimini yıllık bir beyanname ile toplu olarak bildirmelerinin önü açılmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler			
İlke 2: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK temsilci ve üyeleri, bireysel olarak ya da kuruluşları aracılığıyla, barışçıl toplanma özgürlüğünü kullanabilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçevede uluslararası standartlara dayalıdır ve toplanma özgürlüğü hakkını ayırım gözetmeksizin herkes için sağlar. Mevzuat, kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış protesto toplantılarına izin verir ve sınırlamaz. Hakkın kullanılması yetkililerden önceden alınacak izne tabi değildir. Ancak, önceden bildirim gerektiren durumlar olabilir. Hakla ilgili olarak, kamu otoritesi tarafından yapılan yasal herhangi bir engellemeye, toplantıyı düzenleyenler tarafından itiraz edilebilir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Anayasa'ya göre herkes önceden izin almaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Ancak bu hakkın kullanımı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu (TGYK) ile sınırlandırılmıştır. Yabancıların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için 48 saat önceden ilgili mülki amirliğine bildirim yapılmalıdır. Bu bildirim yapılmadığında toplantı, gösteri ya da yürüyüş yasalara aykırı sayılır. Bu nedenle yasanın kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış gösterileri yasakladığı söylenebilir. Her durumda 48 saat önceden bildirim yapılmalıdır. Belirlenen yer, güzergâh ve meydanla ilgili kısıtlamalar ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. STK'ların kamu otoritesi tarafından yapılan yasaklamalara karşı itiraz hakkı mevzuatta düzenlenmemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uluslararası standartlarla uyumlu olmayan çok sayıda madde içermesi sebebiyle, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve ilişkili yönetmelikte düzenlemeler yapılması sorunları çözmeyecektir. Bu kanun yürürlükten kaldırılmalı ve uluslararası standartlarla uyumlu yeni bir toplanma özgürlüğü kanunu kabul edilmelidir. Kanun ile barışçıl her türlü toplantı ve gösteri düzenlenimin zamana ve mekân onayına dair kısıtları kaldırılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Toplanma özgürlüğü engellenmez ve her türlü grup, hukuki şartlara uygun olarak, istediği yer ve zamanda toplanabilir. Engellemeler, her bir engellenmenin nedeni açıklanarak, toplantıyı düzenleyen kişiye itiraz hakkının güvencesi olarak vakit kaybetmeden yazılı olarak ulaştırılmak suretiyle gerçekleştirilir. Kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış ve protesto toplantıları gerçekleştirilebilir ve devlet grupların toplanma hakkını korur ve toplantıyı engellemek veya aksatmak isteyen kişilere karşı gerekli önlemleri alır. STK'ların (bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla) toplanma özgürlüğünü önceden bildirmeden kullandıkları durumlar mevcuttur. Gereken durumlarda bildirim toplantıdan kısa bir süre önce yapılır ve toplantının gerçekleşmesini engellemez. Kolluk kuvvetleri tarafından toplantıyı düzenleyenlerin ya da katılımcıların, önmek amacıyla gözaltına alınması dahil, hiçbir aşırı yetki/güç kullanımı söz konusu değildir. Medyanın toplantıya mümkün olan en yüksek şekilde erişimi vardır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2018 yılında yapılan gösteri, toplantı ve yürüyüşlerin engellendiği örnekler vardır. OHAL döneminde çok sayıda barışçıl toplantının yasaklanması yanı sıra, çeşitli illerde kamuya açık her türlü etkinlik haftalarca veya aylarca tamamen yasaklanmıştır. İzin verilmeyen etkinliklere katılanlara yönelik cezalandırma artış, diğer bir caydırıcı unsur olmuştur. Müdahaleler esnasında gözaltına alınan kişilere Kabahatler Kanunu uyarınca ceza kesilmesi sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu raporlanmıştır. Toplantının erteleme veya yasaklanması en az 24 saat önceden Toplantı Düzenleme Komitesine bildirilmesi Kanunun 18. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak mevzuat halihazırda toplantı ve gösterilerin nerede ve ne zaman yapılacağına dair sınırlandırmalar getirmektedir. Her türlü toplantı için önceden bildirim yapılması gerektiği için, kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış ve diğer toplantılar yasadışı olarak değerlendirilebilir. Toplantı veya yürüyüş yapılmasına engel olanlar ve huzur ve sükunu bozanlar için Kanun'da cezalar öngörülmüştür. STK'ların bildirimsiz toplantı ve gösteri yapmalarını izinsiz gösteri olarak sayıldığı için toplanma özgürlüğü sınırlandırılabilir. OHAL sürecinde birçok kentte valilikler tarafından kentte yapılacak basın açıklamaları, çadır kurma, stant açma, oturma eylemi ve benzeri türdeki tüm eylem ve etkinlikleri süreli olarak yasaklanmış veya valilik iznine bağlanmıştır. Bu tür engellemeler yürüyüşler ve gösterilerle sınırlı kalmamakla birlikte, hak temelli STK'ların faaliyetlerini de içerecek şekilde genişleten uygulamalar ortaya çıkmıştır. Barışçıl gösterilerde polislin dayak, biber gazı, kimyasal ya da su kullanımı da dahil olmak üzere aşırı güç kullandığı durumlarla karşılaşmıştır. Hükümetin politikalarını eleştiren toplumsal grupların bir araya geldiği birden çok gösterilerde kolluk kuvvetlerinin orantısız güç kullandığı gözlenmiştir. Medyanın toplantılara katılma hakkı vardır ancak bu konuda teşvik edici bir düzenleme yoktur. Bazı durumlarda gazetecilerin hakaretlere, engellemelere ve hatta fiziksel şiddete maruz kaldıkları ve polis tarafından sorgulandıkları gözlenmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevcut kanun, hakkın kullanımını son derece kısıtlamaktadır ve idareye geniş yetki sağlamaktadır. Kanunda değişmesi gereken oldukça çok sayıda madde olmasından dolayı, bir revizyon yapılması yerine, tamamen yürürlükten kaldırılması ve yerine hakkın kullanımını uluslararası standartlarla uyumlu hale getiren bir kanun kabul edilmelidir. Toplantı ve gösteri düzenlenmesi ile ilgili esas sorunlar uygulamada görülmektedir. Kanunda gerekli değişiklikler yapılarak idarenin keyfiyeti sınırlandırılmalı ve özgürlüğün kullanımı sağlanmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler			
İlke 2: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.			
STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Sivil toplum temsilcilerinin, bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla, her türlü medya yoluyla, güvenli şekilde bilgi edinme ve paylaşma hakkı vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçeve, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere, her türlü bilgi kaynağı aracılığıyla iletişim ve bu kaynaklara erişim olanağı sağlar. Yasal engellemeler mevcutsa bunlar istisnai, az sayıda ve uluslararası insan hakları hukukuna dayalıdır. Hukuki çerçeve, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere iletişim kanallarının gerekçesiz izlenmesini ve kullanıcıları ait bilgilerin yetkililer tarafından alınmasını yasaklar. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Anayasa ile herkes için haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği garanti altına alınmıştır. Ancak internet kanunu ve genel yasal çerçeve, yürütmeye uluslararası standartların gerisinde geniş kapsamlı gerekçeler temelinde ve mahkeme izni olmaksızın çevrim içi içeriği engellemesine imkân vermektedir. İlgili yasa uyarınca, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun internette yayınlanan içerikler ile ilgili suçları iyi tanımlamamaktadır. Bu durum, keyfi uygulamalara yol açarak, siyasi ifade özgürlüğünü önemli ölçüde olumsuz etkilemiştir. OHAL kapsamında 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile TİB kapatılmış ve internet üzerinde denetim yetkisi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na (BTK) devredilmiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun uluslararası standartlara uygun olarak revize edilmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uygulamada, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere, hiçbir bilgi kaynağına erişimde engelleme söz konusu değildir. İnternet erişimi yaygın ve ucuz maliyetlidir. İnternet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere iletişim kanallarının gerekçesiz izlenmesi ve kullanıcıları ait bilgilerin yetkililer tarafından alınması gibi bir uygulama ya da bildirilmiş böyle bir durum yoktur. Sosyal ağ gruplarının üyelerinin polisten kötü muamele görmesi söz konusu değildir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2018 yılı Freedom House İnternet Özgürlüğü Raporu'nda Türkiye'de internet özgürlüğü "özgür değil" kategorisinde yer almıştır. 2018 Engelli Web verilerine göre 2017 yılı itibarıyla 115.805 web sitesine erişim engellenmiştir. Engelleme kararlarının %92'si TİB tarafından verilmiş olup, sadece 3.063 web sitesi (%2,6) mahkeme emriyle engellenmiştir. Web siteleri ve sosyal medya platformlarına erişim engellemelerinin yanı sıra önemli siyasi olay veya güvenlik krizi olan durumlarda haber akışının sınırlandırılması için bant genişliğinin kısıtlanması gibi bir yöntemlerle internete erişim yavaşlatılmıştır. 2018 TÜİK verilerine göre son 3 ay içerisinde toplam nüfusun %72,9'u internete erişim sağlamıştır. Freedom House 2018 Raporu'nda OHAL süresince gözetim altına alınan sosyal medya hesaplarının artış gösterdiği belirlenmiştir. Sosyal medyada yapılan paylaşımlara ilişkin tutuklamalar 2016-2018 izleme döneminde artış göstermiştir. Freedom House 2018 yılı Raporu'nda, çevrimiçi faaliyetleri sebebiyle Türk vatandaşlarının kovuşturma ve tutuklama sayısında bir artış olduğu ifade edilerek yüzlerce Twitter kullanıcısının hükümet yetkililerine, Cumhurbaşkanı'na hakaret veya terör örgütlerine destek propagandası yapma suçlamalarıyla karşı karşıya kaldığı raporlanmıştır. 	<p>Uygulama:</p>

BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE

Sivil toplum kuruluşları kuruldukları zaman, faaliyetlerini sürdürebilmek için kaynaklara erişim ihtiyacı duymaktadırlar. İzleme Matrisi, STK'lar tarafından genel olarak kullanılan kaynakları, mali yardımlar (vergi avantajları, gelir getirici faaliyetler, bağışlar ve kamu desteği) ve insan kaynakları (çalışanlar ve gönüllüler) olarak ayırmaktadır. Bu bölümdeki temel ilkeler, sivil toplum kuruluşlarının ve bağışçıların, STK'nın kendi gelirini oluşturma ve yerel kaynakları

harekete geçirme becerisinin desteklenmesi için teşvik edici vergilendirme uygulamalarından faydalanmaları gerektiğinin altını çizmektedir. Kamu desteği olması durumunda, temel ilke bu yardımın şeffaf bir biçimde yapılması ve açıklanabilir şekilde kullanılması yönündedir. Üçüncü ilke, istihdam ve gönüllülük yoluyla STK'larda sürdürülebilir insan kaynağının geliştirilmesini teşvik edecek ve kolaylaştıracak kamu politikalarının ve hukuki koşulların gerekliliğini vurgulamaktadır.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

STK'ların tüm gelir getirici faaliyetleri vergilendirmekte ve dernek ile vakıfların iktisadi işletmeleri ticari şirketlerle aynı vergi oranına tabidir. Kamu yararı ve vergi muafiyeti statüsüne sahip STK'lar için vergi teşvikleri sınırlıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
Kamu yararı ve vergi muafiyeti statülerini kazanmak için aranan şartlar dernek ve vakıflar için farklı olmakla birlikte net bir prosedür ve objektif kriterlerle karar alma süreci düzenlenmeksizin sınırlı sayıda STK'ya Cumhurbaşkanlığı kararı ile verilmektedir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
STK'ların kurumsal yapılarını ve faaliyetlerini destekleyen, sektörün gelişmesi için stratejik olarak planlanan düzenli ve sürekli bir kamu fonu bulunmamaktadır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2
STK'lar için kamu fonlarının planlanması, dağıtılması ve izlenmesi açısından uygulamalar değişkenlik göstermekte ve süreçler açık, şeffaf ve hesapverebilir normlar ile düzenlenmemektedir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2

ÖNERİLER

STK'ların finansal sürdürülebilirliğini desteklemek bakımından vergi mevzuatı bütüncül bir bakış açısıyla gözden geçirilerek yeni düzenlemeler yapılmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
Kamu yararı ile ilgili net ve objektif kriterlere bağlı, vakıf ve dernekler için farklı olmayan kapsayıcı bir tanımın yapılması ve bu statülerini edinme kriterleri ve prosedürü belirlenmelidir. Bu statüler belli şartları sağlayan STK'ların tamamına her kuruluşun kolayca ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2
STK'ların kurumsal yapıları ve faaliyetleri ile sivil toplumun mali sürdürülebilirliğini desteklenmesi için somut ve sürekli kamu fonu mekanizması oluşturulmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2
STK'lara sağlanan kamu finansmanın temel süreçlerini düzenleyen bir çerçeve belge ya da mevzuat katılımcı şekilde hazırlanmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve Bağışçılar için Vergisel/Mali Uygulamalar

İlke 3: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların farklı gelirleri için vergi avantajları mevcuttur.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat, STK'ların kâr amacı gütmeyen faaliyetlerini destekleyen tüm hibe ve bağışlar için vergi muafiyeti sağlar. 2. Mevzuat, STK'ların ekonomik faaliyetleri için vergi avantajları sağlar. 3. Mevzuat, STK'ların pasif yatırımları için vergi avantajları sağlar. 4. Mevzuat, ana varlık oluşturmaya izin verir ve ana varlıklar için vergi avantajları sağlar. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların aldıkları hibeler ve bağışlar vergiden muaftr. 2. Dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri ticari şirketlerle aynı vergi oranına tabidir. Ekonomik faaliyetler için özel avantajlar söz konusu değildir. 3. STK'ların tüm gelir getirci faaliyetleri vergilendirilmektedir. Vakıf ve dernekler gayrimenkullerinden kira, iştirak hisselerinden ve hisse senetlerinden temettü, tahvil, TL ve döviz yatırımları üzerinden elde ettiği faiz gelirleri Gelir Vergisi Kanunu'na göre stopaj yoluyla vergilendirilir. Vakıf ve dernekler iktisadi işletmelerinden elde ettikleri kâr payı için gelir vergisi stopajını kendileri yaparlar. Ayrıca herhangi bir Katma Değer Vergisi (KDV) muafiyeti söz konusu değildir. 4. Mevzuat ana varlık oluşturmaya izin verir. STK'lar, ana varlık bağışlarında Veraset ve İntikal ile Kurumlar Vergilerinden muaftr. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ları ilgilendiren tüm vergi mevzuatı bütüncül bir bakış açısıyla gözden geçirilerek teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır. 2. Vakıf ve derneklerin amacını gerçekleştirmeleri için kurulan iktisadi işletmeleri Kurumlar Vergisinden muaf olmalıdır. Kâr eden iktisadi işletmeler tarafından Kurumlar Vergisi öndikten sonra kalan kârdan dernek veya vakfa yapılan aktarmalar kâr dağıtım sayılmamalı, Gelir Vergisi stopajına tabi tutulmamalıdır. 3. STK'ların pasif yatırımlarında ortaya çıkan vergiler kaldırılmalıdır. 4. Vergi muafiyeti statüsüne sahip vakıflar ve kamu yararı statüsüne sahip dernekler KDV, Emlak Vergisi, Damga Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi Özel Tüketim Vergileri ile Noter Harçlarından muaf olmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bildirilen hibeler/bağışlar doğrudan ya da dolaylı (gizli) vergiye tabi değildir. 2. STK'ların ekonomik faaliyetleri için vergi avantajları sağlanır ve bu STK'ların faaliyetini destekler. 3. Pasif yatırımlar STK'lar tarafından değerlendirilir ve bu nedenle hiçbir yaptırım uygulanmaz. 4. Ana varlıklar prosedüre bağlı büyük zorluklar çıkmadan oluşturulur ve idari yükler veya yüksek maliyet olmaksızın özgürce işletilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bağış ve hibeler vergiden muaftr. 2. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda vakıf ve derneklerin iktisadi işletmeleri ile ilgili düzenlemeler oldukça kısıtlayıcıdır. 3. STK'lar pasif yatırımlarda bulunabilir ancak farklı vergi uygulamaları söz konusudur. 4. Ana varlık oluşturmak vakıflar için zorunludur. Oluşturulmasında veya işletilmesinde idari bir zorluk bulunmamaktadır. Vakıflar için asgari ana varlık tutarı 60.000 TL'dir. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve Bağışçılar için Vergisel/Mali Uygulamalar

İlke 3: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Bireysel ve kurumsal bağışlar için teşvikler sağlanır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat, STK'lara yapılacak bireysel veya kurumsal bağışlar için vergi indirimleri sağlar. 2. Vergi indirimine tabi bağış almak için net koşullar vardır ve bunlar çeşitli kamu yararına faaliyetleri içerir. 3. KSS ilgili kamu politikaları STK'ların ihtiyaçlarını göz önüne alır ve programlarına dahil eder. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerçek ve tüzel kişilerin vergi muafiyeti olan vakıflara ve kamu yararı statüsü bulunan derneklere yaptıkları bağışlarda uygulanan vergi indirim %5'dir (kalkınmada öncelikli yerlerde %10). Bordrolu olarak çalışan gerçek kişiler tarafından yapılan bağışlar için ise vergi indirim uygulaması yoktur. 2. Yalnızca vergi muafiyetine sahip vakıflar ile ve kamu yararı statüsüne sahip dernekler vergi indirimine tabi bireysel ve kurumsal bağışlardan faydalanabilir. Bu statülerin Bakanlar Kurulu gibi ulaşılması güç ve siyasi bir makam tarafından verilmesi, az sayıda kuruluşun bu statüye sahip olmasına sebep olmakla birlikte, kararların objektif olması önünde bir engel teşkil etmekteydi. Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi'ne geçiş ile bu statülerin Cumhurbaşkanlığı tarafından verilmesini düzenleyen değişiklikler ise Temmuz 2018'de kabul edilmiştir. 3. Devletin, STK'ların ihtiyaçlarını gözeten bütüncül bir Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) politikası ya da stratejisi bulunmamaktadır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerçek ve tüzel kişilerin bağışlarının vergiden indirilebilecek tutarları artırılmalıdır. 2. Ücretli olarak çalışan kişilerin bağış yapmaları önündeki engeller kaldırılarak, bordrolu çalışan kişilerin işverenlerine yapacakları beyanlarla ve işverenler aracılığı ile bağışlarının vergi matrahlarından düşebilmelerinin önü açılmalıdır. 3. Kamu yararı statüsü Cumhurbaşkanlığı gibi ulaşılması güç ve siyasi bir makam tarafından değil, her kuruluşun rahatlıkla ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir. 4. KSS politikaları teşvik edilmeli ve belli vergisel istisnaları tanımlanmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bireysel ve kurumsal bağışlarla ilgili vergi indirimini almak için işlevsel bir prosedür mevcuttur. 2. STK'lar kurumsal sosyal sorumluluğun desteklenmesi konusunda devletin ortaklarıdır. 3. İnsan hakları ve izleme kuruluşları da dahil, kamu yararı açısından temel alanlarda faaliyet gösteren STK'lar vergi indirimine tabi bağışlardan yararlanabilirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dernekler ve vakıflar için iki ayrı kamu yararı tanımı mevcuttur ve bu statü için aranan şartlar farklılık göstermektedir. Belli bir yöre veya belli bir kitleye hizmeti amaçlayan vakıflara vergi muafiyeti tanınmamaktadır. Vakıfların vergi muafiyeti statüsünü edinmek için faaliyet konularının sağlık, sosyal yardım, eğitim, bilimsel araştırma ve geliştirme, kültür ve çevre koruma ile ağaçlandırma ile sınırlandırılmıştır. Kamu yararı tanımı net olmadığından bu statüye karar vermeye yetkili kamu görevlilerine geniş bir takdir tanınmış olup, subjektif uygulamaları beraberinde getirmektedir. 2. KSS ile ilgili özel bir düzenleme veya teşvik mekanizması bulunmamaktadır. 3. Yalnızca vergi muafiyeti ve kamu yararı statüsüne sahip kuruluşlara yapılan bağışlarda vergi indiriminden yararlanılmaktadır. Hak temelli kuruluşlar, kamu yararı statüsü almakta özellikle zorlandıkları ifade etmektedirler. Kasım 2018'de derlenen verilere göre, 5.158 yeni vakıftan vergiden muaf vakıf sayısı 278'dir. Vergi muafiyetine sahip vakıfların sayısının, yeni vakıf sayısına oranı önceki yıllarda olduğu gibi %5'le sınırlı kalmaktadır. Aynı dönemde raporlanan verilere göre, kamu yararı statüsüne sahip 388 dernek, toplam 114.339 faal derneğin yalnızca %0,03'ünü oluşturmaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu yararı ile ilgili daha net ve objektif kriterlere bağlı, kısıtlama amacı içermeyen bir tanım yapılarak bu statüleri edinmek için objektif kriter ve prosedür belirlenmelidir. 2. Kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşları için kapsayıcı bir tanım yapılarak; vakif ve dernekler arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılmalıdır. Bu statüler belli şartlar sağlayan kuruluşların tamamına her kuruluşun rahatlıkla ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir. 3. KSS politikaları ve programları tüm kamu kurumları tarafından desteklenmeli ve özel sektörün katkısını teşvik edecek uygulamalar desteklenmelidir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği

İlke 4: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların kurumsal gelişimi, proje desteği, AB'nin ortak yatırımları ve diğer mali yardımlar için kamu fonları mevcuttur.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların kurumsal gelişimi için kamu desteğini, proje desteğini ve AB destekli projelerin ortak finansmanını düzenleyen bir mevzuat veya ulusal politika (belge) vardır. 2. Kamu fonlarının STK'lara dağıtılması için ulusal seviyede bir mekanizma vardır. 3. STK'lara ayrılacak kamu fonları devlet bütçesinde açıkça planlanır. 4. STK'ların kamu fonu dağıtım sürecinin her aşamasına katılımı için açık prosedürler vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB), Türkiye'de AB tarafından finanse edilen programlar çerçevesinde dağıtılan hibelerin Avrupa Birliği idari usullerine uygun biçimde uygulanmasını sağlar. Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik, belirtilen kuruluşlara yardım yapabilmesine olanak sağlamaktadır. İlgili bakanlıklar bu yönetmeliği esas alarak bütçelerinden dernek ve benzeri kuruluşlara yardım yapılması hakkında yönergeler ve yönetmelikler ile düzenlemişlerdir. STK'ların kurumsal gelişimi için kamu desteğine olanak sağlayan bir mevzuat veya politika belgesi bulunmamaktadır. 2. AB fonları için ulusal bir kurum (MFİB) mevcuttur. Kamu fonları, STK'lara bakanlıklar ve proje ortaklığı mekanizmaları aracılığıyla tahsis edilmekte olup, nadiren hibe tahsisi veya hizmet sözleşmeleri aracılığıyla sağlanmaktadır. 3. Merkezi yönetim ve mahalli idareler bütçesinde ilgili bütçe kalemi mevcut olmakla birlikte bu kalem altında dernek dışında kurum, kuruluş, sandık vb. kuruluşlara yapılan transferlerin toplam tutarına erişim mümkündür. Maliye Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre Merkezi Yönetim ve Mahalli idarelerinin dernek, birlik, kurum, kuruluş, sandık vb. kuruluşlara yaptıkları cari ve sermaye transferlerinin toplamı 1.797.389.000 TL'dir. Yıllar içerisinde, kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferlerin miktarı artış göstermesine karşın genel bütçe içerisindeki payında dikkate değer bir artış olmamıştır. Ayrıca bu bütçe kalemi altında sandık, birlikler için ayrılan bütçe yer aldığı için meblağ düşük olarak değerlendirilebilir. 4. STK'ların kamu fonlarının dağıtım sürecinin planlama ve izleme gibi süreçlerinde yer almasıyla ilgili özel düzenlemeler mevcut değildir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'lar için kamu desteğinin planlanması, dağıtım ve izleme süreçlerini düzenleyecek şekilde mevzuatta ilgili değişiklikler yapılmalı ve ulusal bir strateji geliştirmelidir. 2. STK'lara kamu finansmanı ve fon dağıtımının koordinasyonundan sorumlu ulusal bir yapı/mekanizma oluşturulmalıdır. 3. STK'lara dağıtılacak fonlar hangi faaliyetler için ayrıldığı bilgisini de içerecek biçimde her sene kamu tarafından ilan edilmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevcut kamu fonları STK sektörünün ihtiyaçlarını karşılar. 2. Kamu fonunun dağıtımı ve/veya dağıtımının izlenmesi konusunda belirgin yetkisi olan kamu kurumları mevcuttur. 3. Fon tahsisi öngörülebilir, yıldan yıla büyük değişiklikler göstermez ve STK'lara ayrılan bütçedeki meblağın anlaşılması kolaydır. 4. STK'ların kamu fonu dağıtım sürecine katılımı şeffaftır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların kurumsal altyapıları ve faaliyetleri ile sivil toplumun mali sürdürülebilirliğinin desteklenmesi için somut ve sürekli kamu fonu mekanizması bulunmamaktadır. 2. STK'lar için kamu finansmanını denetleyen özel bir yapı olmamakla birlikte fon sağlayan kurumlar izleme ve denetleme sürecini yürütmekten sorumludur. Genel bütçe denetimi Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. 3. STK'lara tahsis edilecek kamu kaynağının miktarı, kamu fonlarının dağıtım koşulları ve şekilleri ilgili idareler tarafından ayrı ayrı tanımlanmakta veya fon miktarlarının belirlenmesi bakanlıklarda bakanın, diğer idarelerde kurumun üst yöneticisinin inisiyatifine bırakıldığı ilgili yönetmelikler açıklanmaktadır. Fon tahsisi ile ilgili yöntemler ve STK'lar için ayrılan bütçe yıldan yıla değişiklikler göstermektedir. 4. Kamu fonlarının dağıtım sürecine STK katılımını düzenleyen kurallar tanımlanmamıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'lara ayrılan kamu kaynağı artırılmalıdır. STK'lar için kamu finansmanının miktarı bütçede açıkça belirtilmeli ve dağıtım kriterleri açık, şeffaf ve hesapverebilir hale getirilmelidir. 2. Kamu fonlarının planlama, programlama ve izleme aşamaları STK katılımına açık hale gelmelidir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği			
İlke 4: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Kamu fonları, belirlenmiş ve şeffaf bir yöntemle dağıtılır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu fonu dağıtım sürecinde prosedür şeffaf ve yasal yönden bağlayıcıdır. 2. Seçim için kriterler açıktır ve önceden duyurulur. 3. Karar verme aşamasında anlaşmazlıkların çözümüne ilgili kesin prosedürler mevcuttur. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu fonları ile ilgili uygulamalar fon dağıtan kurumların inisiyatifinde uygulamalar değişiklik göstermektedir. Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik'in 8. maddesine göre kamu kurumları, yardım yapılan kuruluşların isim listesini, bilgilerini, yardımın amacını, konusunu ve yapılan yardım tutarlarını, izleyen yılın şubat ayı sonuna kadar açıklamakla yükümlüdürler. Ancak, yönetmeliğin ilgili maddesinde kamuoyu ile bu bilgilerin paylaşılmasının yöntem ve kalıcılığını düzenlenmemiştir. 2. İlgili bakanlıkların bazıları tarafından Proje Başvuru Kılavuzları yayımlanmakta ve bu belgelerde seçim kriterleri yer almaktadır. Ancak uygulamalar değişiklik göstermektedir. 3. Seçim kriterlerinden doğan anlaşmazlıklarla ilgili düzenlemeler mevcuttur. Ancak bu prosedürler farklılık göstermektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu finansmanı ve fon dağıtımı için seçim ölçütlerini standartlaştıran ve bağımsız kılan bir davranış kodu geliştirilmelidir. 2. STK'lar için proje finansmanı kararları ve Kamu-STK iş birliği için seçilen STK'ların seçim süreçleri ve proje yönetim süreçleri bağımsız denetime tabii tutulmalıdır. 3. Seçim sürecindeki anlaşmazlıklarda STK'ların itiraz hakkı tanınarak, itiraz süreci yasalarla açıkça tanımlanmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fon tahsis prosedürleriyle ilgili ve fon ayrılan projelerle ilgili bilgiler kamuoyuna açıktır. 2. Kamu kurumları prosedüre uygun hareket eder ve düzenli bir şekilde uygular. 3. Başvuru koşulları STK'lar için masraflı ve bürokratik açıdan zor değildir. 4. İhaleler adil ve çıkar çatışması durumları önceden bildirilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bakanlıklar tarafından sivil toplum için tahsis edilen fonlar için toplam bütçe, seçim kriterleri ve değerlendirme koşulları çoğu zaman belirtilmemektedir. AB finansmanı dışında kalan bakanlık fonları için ortak uygulamalar bulunmamaktadır. Toplam ayrılan ve dağıtılan bütçe ilan edilse bile, komisyon kararları; fon almaya hak kazanan projelerin bilgisi ve bütçeleri ile değerlendirme puan/sonuçlar ile ilgili bilgi başvuran STK'lar veya kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. 2. Bakanlıkların STK'lara mali destek vermesi noktasında ortak bir anlayış ve uygulama oluşmamıştır. 3. Kamu fonlarına başvurmak STK'lar için ek bir maliyet yaratmaz. Başvuru koşulları değişiklik gösterebilir. 4. İhalelerin adilliği ile ilgili veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.3: İnsan Kaynakları			
İlke 5: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar tüm diğer işverenlerle eş değer tutulur.	Mevzuat: 1. STK'lar yasalar ve politikalar bakımından diğer tüm işverenlerle eş değer tutulur.	Mevzuat: 1. STK'lar, diğer tüm işverenler gibi İş Kanunu'na tabidir. STK'ların çalışanlarına yönelik özel bir yönetmelik ya da uygulama yoktur.	Mevzuat: 1. STK'larda istihdamı teşvik edecek yönde mevzuatta değişiklikler yapılmalıdır.
	Uygulama: 1. İstihdam teşvikleri ve programları sunuluyorsa, STK'lar diğer tüm işverenlerle eş değer tutulur. 2. Üçüncü sektördeki istihdam istatistikleri düzenli olarak takip edilir.	Uygulama: 1. STK'lar diğer işverenle eş değer tutulur ancak sektöre yönelik istihdam teşvikleri ve programlar bulunmamaktadır. 2. Dernek ve vakıflara dair istatistikler STİGM ve VGM tarafından tutulmaktadır. 2018 yılı için istihdam verileri dernekler için yayımlanmış, vakıflar içinse yayımlanmamıştır.	Uygulama: 1. STİGM ve VGM arasında iş birliği geliştirilerek, STK istatistikleri uluslararası standartlara uygun olarak istihdam verilerini içerecek şekilde standart ve kullanıcı dostu bir format ile zamanında paylaşılmalıdır. 2. STK istatistikleri Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tutulan resmi istatistik programına dahil edilerek güncellenmelidir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.3: İnsan Kaynakları			
İlke 5: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Gönüllülük için elverişli politikalar ve mevzuat vardır.	Mevzuat: 1. Mevzuat gönüllülüğü teşvik eder, en doğru idari uygulamaları içerir ve aynı zamanda kendiliğinden gelişen gönüllülük uygulamalarına izin verir. 2. Gönüllülüğün gelişmesi ve özendirilmesi için teşvikler ve devlet destekli programlar vardır. 3. Gönüllülükle ilgili STK ve gönüllü arasındaki ilişkileri açıkça tanımlayan süreçler ve koruyucu önlemler vardır.	Mevzuat: 1. Gönüllü çalışma, gönüllülük, gönüllü faaliyet veya gönüllü hizmetin hukuki çerçevesi olarak nitelendirilebilecek genel bir düzenleme mevcut değildir. İl Özel İdare Kanunu, Belediye Kanunu gibi bir takım kanun ve yönetmeliklerde kamu hizmetinin sağlanması açısından gönüllülerin katılımı düzenlenmiştir. 2. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2019 yılı Gönüllülük Yılı ilan edilmiştir. Gönüllülük kültürünün geliştirilmesi ve kurumların gönüllülük kapasitesinin artırılması yönünde hedefler ortaya konmuştur. 3. STK ve gönüllüler arasındaki ilişkide karşılıklı hak ve yükümlülükleri tanımlayan özel bir düzenleme mevcut değildir. Bazı STK'ların kendi gönüllülük politikalarını geliştirdikleri bilinmektedir.	Mevzuat: 1. Gönüllülüğün farklı biçimlerini kapsayacak şekilde temelde koruyucu düzenlemelerden oluşan bir gönüllülük statüsü oluşturulmalı ve gönüllü ve STK arasındaki ilişkide tarafları güvence altına alan bir yasal düzenleme yapılmalıdır.
	Uygulama: 1. Teşvikler ve programlar şeffaf ve STK'ların faydalanmasına açıktır. Politika belgesi, strateji belgesi ya da mevzuat tam olarak uygulanmakta, izlenmekte ve dönemsel olarak, katılımcı bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. 2. Gönüllülük esasına dayalı faaliyetlerin düzenleyicileri ya da gönüllüler için idari prosedürler karmaşık ve masraflı değildir. 3. Gönüllülük her şekilde olabilir; gönüllülüğün engellenmesine dair hiçbir geri bildirim yoktur.	Uygulama: 1. Gönüllülük ile ilgili özel bir mevzuat, politika belgesi yoktur ve bağlantılı teşvikler bulunmamaktadır. 2012'de Birleşmiş Milletler Gönüllüleri tarafından kurulan ve 35'den fazla STK'yı bir araya getiren Ulusal Gönüllülük Komitesi Gönüllülük politikasının oluşturulması yönünde çalışmalar yürütmektedir. 2. STK'ların gönüllüleri için sağlaması gereken sağlık ve güvenlik önlemleri ve ilgili prosedürler tanımlanmamıştır. STK'ların özel ferdi sigortası gibi uygulamalar ile bu yönde önlemler aldığı örnekler vardır. 3. Gönüllü çalışma ile ilgili özel bir yasal dayanak olmadığı ve iş ve sosyal güvenlik mevzuatında gönüllü çalışmalar ile ilgili istisnalar belirtilmediği için, yapılan denetimlerde gönüllülerle çalışan STK'ların cezai yaptırımlarla karşılaşma riski bulunmaktadır. Önceki yıllarda sigortasız işçi çalıştırmak gerekçesiyle bir STK'nın yükümlü bir mali cezaya çaptırıldığı bilinmektedir.	Uygulama: 1. Gönüllülüğe ilişkin yapılacak yasal düzenlemenin amacı ile çerçevesi STK'lar ile katılımcı şekilde belirlenmelidir.

BÖLÜM 3: KAMU-STK İLİŞKİSİ

Üçüncü ve son bölüm, Kamu-STK ilişkisine odaklanır. Bu bölümdeki ilkeler hükümet-STK ilişkisine uygulanabileceği gibi STK-Parlamento ve yerel yönetimlerle ilişkilerine de uygulanabilmektedir. Üçüncü bölüm üç alt bölüme ayrılmıştır: İlk alt bölüm iş birliği için çerçeve ve uygulamalarla ilgilenir ve temel ilke, kamu-STK iş birliğinin ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi için, ilişkinin dayanağı olarak oturmuş bir stratejik yaklaşım gerektirir.

İkinci alt bölüm politika ve yasaların vatandaşlar ve STK'ların yoğun katılımıyla yapılmasının sağlanmasına dikkat çeker. Üçüncü alt bölüm ise yeni bir alan olarak çeşitli hizmetlerin (ör: sağlık, sosyal hizmetler, araştırma vb.) STK'lara ihale yoluyla veya delege edilmesiyle, STK'lar tarafından sağlanması ve artan iş birlikleri ile ilgili konuları içermektedir.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde kamu - STK ilişkisini düzenleyen ulusal strateji ve yasal çerçeve kabul edilmemiştir.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
Kamu- STK iş birliğini yürütmek ve sivil toplum katılımını teşvik etmekten sorumlu bir kamu kurumu ya da mekanizma bulunmamaktadır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
STK'ların karar alma süreçlerine katılımının önemini kabul eden, katılım süreçlerini tanımlayan veya teşvik eden bir politika veya strateji bulunmamaktadır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1

ÖNERİLER

Kamu kurumları ile STK'lar arasındaki ilişkiyi düzenleyen, üzerinde uzlaşmış ilkeler, mekanizmalar ve sorumlulukları içeren bir çerçeve mevzuat ve politika belgeleri katılımcı şekilde hazırlanmalıdır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
Kamu-STK iş birliğini yürütmek ve sivil toplum katılımını teşvik edecek ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (iş birliği dairesi/birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, konsey) oluşturulmalıdır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te gerekli değişiklikler yapılarak STK'ların görüşlerinin alınması bağlayıcı hale getirilmeli ayrıca verilen görüşler için geribildirim mekanizmaları Yönetmelik'te düzenlenmelidir.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.1: İş Birliği için Çerçeve ve Uygulamalar

İlke 6: Kamu-STK iş birliği ve STK'ların kapasitesinin güçlenmesi için stratejik yaklaşım mevcuttur.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Devlet, politikalar ve stratejiler aracılığıyla, sektörün gelişmesinin ve sektörle iş birliğinin önemini kabul eder.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK ilişkisi ve sivil toplumun gelişmesiyle ilgili çalışan ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (iş birliği dairesi/birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, konsey) vardır. 2. İlgili kurumun karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımını sağlayan ve bağlayıcılığı olan kurallar vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK ilişkisi ve sivil toplumun gelişmesiyle ilgili çalışan ulusal düzeyde bir kurum ya da koordine halinde olan iş birliği dairesi/birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Cumhurbaşkanlığı bünyesinde; STK, akademi ve sektör temsilcilerinin karar alma sürecine katılımını sağlamak ve politika önerileri geliştirmek amacıyla dokuz kurul oluşturulmuştur. En az 3 kişiden oluşacak kurulların üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından 8 Ekim 2018 tarihinde belirlenmiş olmakla birlikte, kurulların çalışma programı ve katılımcılık açısından uygulamaları ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. 2. STK'ların karar alma süreçlerine katılımının önemini kabul eden, katılım süreçlerini tanımlayan veya teşvik eden bir politika veya strateji bulunmamaktadır. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, STK'lara danışmayla ilgili hükümlere yer vermesine rağmen, yasa tasarılarında STK'lara danışılması zorunlu kılınmamış ve bakanlıkların inisiyatifine bırakılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş ile yasa yapım süreci değişikliğe uğramış olmasına karşın mevzuat hazırlama süreci ve usul esaslarına ilişkin bir düzenleme 2019 yılı itibarıyla düzenlenmemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK iş birliğini yürütmek ve sivil toplum katılımını teşvik edecek ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (iş birliği dairesi/birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, konsey) oluşturulmalıdır. 2. Kamu kurumları ile STK arasındaki ilişkiyi düzenleyen, üzerinde uzlaşmış ilkeler, mekanizmalar ve sorumlulukları içeren bir çerçeve mevzuat ve politika belgeleri katılımcı şekilde hazırlanmalıdır. 3. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde oluşturulan kurullarda temsilcilerin belirlenmesi açık çağrı yöntemiyle ve şeffaf kriterler gözetilerek düzenlenmelidir. 4. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te gerekli değişiklikler yapılarak STK'ların görüşlerinin alınması bağlayıcı hale getirilmeli ve verilen görüşler için geribildirim mekanizmaları yönetmelikte düzenlenmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK iş birliğini yönetmek amacıyla oluşturulan kurumun Kamu-STK diyalogunu kolaylaştıracak yeterli kaynağı ve bu hedef doğrultusunda oluşturulmuş çalışma programı vardır. Kurum, sivil toplumun karşılaştığı zorlukları ve gelişmesi için gereken adımları değerlendirmeye açıktır. 2. STK'lara düzenli olarak danışılır ve ilgili kamu kurumlarının karar alma süreçlerinde STK'ların etkin katılımı sağlanmıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cumhurbaşkanlığı Karamamesi ile Eylül 2018'de İçişleri Bakanlığı bünyesinde STİGM ve teşkilat yapısı ve görevleri hakkında çıkarılan yönetmelik bu kuruma sivil toplumla ilişkilere yönelik stratejilerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, kamu ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması, güçlendirilmesi görevi verilmiştir. Bu yapı içerisinde katılım açısından yeni bir mekanizma olarak Sivil Toplum İstişare Kurulu tanımlanmıştır. 2019 yılı itibarıyla kurul üyeleri atanmamıştır. Kurulda yer alacak STK temsilcilerinin seçimi ile ilgili kriterler açıklanmamıştır. 2. Eşitlikçi, sürdürülebilir ve erişilebilir mekanizmalar bulunmadığı için STK'ların karar alma süreçlerine katılımı açısından bütüncül bir uygulamadan söz etmek mümkün değildir. STK'lar yasama süreçlerine nadiren katılabilirler ve katıldıklarında da danışma süreci tek taraflı yürütmektedir. 2018 AB Türkiye İlerleme Raporu Nisan 2017'de Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemini getiren Anayasa değişikliklerinin kabul edildiği referandum sürecinde sivil toplumun sürece katılım sağlayacağı açık bir tartışma ortamının bulunmadığına dikkat çekmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STİGM'nin hedefleri yönünde geliştirilecek politikaların belirlenmesi ve uygulamanın izleme, değerlendirme süreçleri katılımcı bir şekilde düzenlenmelidir. 2. STİGM teşkilat yapısında oluşturulacak olan Sivil Toplum İstişare Kuruluna STK temsilcileri katılımı açık çağrı yöntemiyle ve şeffaf kriterler gözetilerek düzenlenmelidir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların karar alma sürecine katılımı ile geri bildirimlerin zamanında alınmasını sağlayan standartlar vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılımı konusunda, politika oluşturma sürecinde yerine getirilmesi gereken asgari koşulları belirleyen en doğru düzenleyici uygulamalarla uyumlu, açıkça tanımlanmış standartlar vardır. STK'ların katılımı konusunda, kamu personeline eğitim programları/egitimler sağlanmasını teşvik eden kamu politikaları vardır. Hükümetin, ilgili bakanlıkların ve diğer devlet kurumlarının iç düzenlemelerinde, STK katılımını koordine etmek, izlemek ve raporlamak için belirlenmiş birimler ya da personel vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) yasama fonksiyonu açısından önemli değişiklikler olmasına karşın, TBMM İç Tüzüğünde sivil toplumun yasa yapma süreçlerine katılımını düzenleyen ve istişare süreçlerini tanımlayan bir değişiklik yapılmamıştır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca hazırlanan Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesi stratejik planların hazırlanması prosedürlerine ilişkin kamu kurumlarının STK'ların katılımının sağlanmasının ve katkılarının alınmasının temin edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu süreçte ilgili birimlerde kamu görevlilerinin eğitim programlarına katıldığı bilinmektedir. 2018 yılı itibarıyla merkezi düzeyde bazı kamu kurum ve kuruluşlarının yürürlükte olan strateji planları incelendiğinde bu planların hazırlık sürecinde katılımçılığın kısmen ve çoğu zaman şeklen sağlandığı görülmektedir. Münferit olarak ilgili bakanlıkların ve kamu kurumlarının çeşitli birimlerinde sivil toplum katılımını sağlamak yönünden inisiyatif geliştiren kamu görevlileri olsa da STK katılımını izlemek ve raporlamaktan sorumlu birim/ kamu görevlileri bulunmamaktadır. Strateji Geliştirme ve Planlama Daire Başkanlığı altında strateji planlama sürecinde dış paydaş katılımı sağlamakla sorumlu kamu görevlileri STK'ların görüşlerine anket veya diğer yöntemlerle ulaşmaktadır. Ancak strateji planı kabul edildikten sonra, stratejik planın izleme ve değerlendirme aşaması genellikle dış paydaş katılımına açık olmadığı için kamu görevlileri düzenli olarak bir danışma süreci yürütmemektedir. 	<ol style="list-style-type: none"> Meclis İç Tüzüğü sivil toplum katılımını garanti alacak maddeleri içerecek şekilde değiştirilmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu kurumları, politika/yasa teklifleri ile ilgili süreçlerin en erken aşamasında, ilgili tüm STK'ları görüşlerini almak üzere düzenli olarak sürece katar. STK'lara, taslak belgelerin içeriğiyle ve danışma sürecinin ayrıntılarıyla ilgili yeterli bilgi sağlanır ve cevap vermek için gerekli süre tanınır. Danışma sürecinin sonuçlarına dair geribildirim, bazı önerilerin neden dikkate alınmadığının açıklamasıyla birlikte, kamu kurumları tarafından paydaşlara açık ve yazılı olarak yapılır. Kamu politika taslaklarını hazırlamakla görevli kamu personelinin çoğu gerekli eğitim programlarını/egitimi başarıyla tamamlamıştır. Kamuyuna danışma sürecini koordine eden ve izleyen birimlerin/personelin çoğu konu hakkında bilgili ve yetkindir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu-STK ilişkileri süreklilik arz etmemektedir ve uygulamalar ilgili kamu kurumlarının inisiyatifine bırakılmıştır. Karar alma süreçlerine STK katılımını düzenleyen, taraflar için belirli, eşitlikçi, sürekliliği olan erişilebilir mekanizmalar bulunmamaktadır. Sivil toplum-kamu iş birliğini düzenleyen resmi prosedürler ya da eylem planları olmadığından uygulamalar standart değildir. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esaslarını düzenleyen Yönetmelik, kamu kurumunun niteliğindeki meslek kuruluşları ve STK'ların taslaklara otuz gün içinde görüş verebileceğini, aksi takdirde olumlu görüş verilmiş olacağını belirtmektedir. Ayrıca, uygulamada görüş istendiği nadir durumlarda STK'lara 30 günden çok daha kısa süre tanınmaktadır. Danışma süreçlerine dair geribildirim, müzakere ve birlikte çalışma yöntemlerini belirleyen nesnel mekanizmalar yoktur. Geribildirim ve bilgilendirme mekanizmaları oluşturulmamasından ötürü istişare süreçleri tek yönlü ve istisnalar dışında tek seferlik bir faaliyet olarak gerçekleşmektedir. 2018 yılında 11. Kalkınma Planı'nın hazırlık sürecinde geniş katılımlı bir danışma süreci yürütülmüş olsa da düzenlenen toplantılar sonrasında geribildirim ve bilgilendirme mekanizması oluşturulmamıştır. İlgili bakanlık ve kamu kuruluşları strateji belgelerinin hazırlanma süreçlerinde kamu personeline çeşitli eğitimler verilmiştir. Kamu personelinin katılımçılık ve sivil toplum katılımı yöntemleri ile ilgili kapasite eksikliği olduğu yönünde genel bir kabul bulunmakla birlikte, bu konu ile ilgili özel bir veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Tüm politika ve yasa tasarıları, en kısa sürede kamuoyunun erişimine açılır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat kamu kuruluşlarının, tüm taslak yasay/politikaları veya yasanın son halini kamuoyuna açık hale getirmesini zorunlu kılar. İstisnalar açıkça tanımlanmıştır ve bu istisnalar uluslararası standart ve iyi uygulamalarla uyumludur. Kamuya ait bilgilere/belgelerine erişim için nesnel mekanizmalar ve prosedürler vardır. Kamu personeli/birimleri için, kamuya ait bilgilere erişimle ilgili yasal koşulların ihlali halinde, kesin olarak belirlenmiş yaptırımlar mevcuttur. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat Hazırlama Usul ve Esaslarını düzenleyen Yönetmelik kamuoyunu ilgilendirmesi halinde, ilgili bakanlık tarafından, görüş değerlendirme sürecinde kullanılmak üzere, tasarıların internet, basın veya yayın aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunulabileceğini düzenleyen hükümler içermektedir ancak bağlayıcı değildir. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı hakkında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde (Kararname no.1) Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı altında kurulan Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğünün görevleri arasında mevzuat hazırlama usul ve esaslarının belirlenmesi ile ilgili gerekli çalışmaları yapmak yer almaktadır ancak 2019 yılı itibarıyla bu konuda somut bir ilerleme sağlanmamıştır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kişilerin bilgi ve belgelere erişimi ile ilgili esas ve usulleri düzenlemektedir. Kanunun 7. Maddesi, istenen bilgi ve belgeler ayrı bir özel çalışma, araştırma veya analiz gerektirdiği takdirde başvuruya olumsuz yanıt verilebileceğini düzenlemekte ve bilgi edinme başvurusunun reddi açısından kamu görevlilerine oldukça geniş bir takdir alanı tanımaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ceza hükümleri altında kanunun uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında cezai hükümler düzenlemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu kurum ve kuruluşları çalışma planları, kanun tasarıları veya politikalar ile ilgili detaylı ve güncel bilgi ve belgeleri web sayfalarında düzenli olarak paylaşmalıdır. Sivil toplumun görüş bildirebilmesi için gerekli mekanizmalar geliştirilmeli ve makul bir süre tanınmalıdır. STK'ların başvuru yaptıkları konuya ilişkin kapsamlı ve güncel bilgilere ulaşabilmesinin sağlanması için hakkın kullanımını sınırlayan istisnaları açıklayan maddeler bakımından mevzuatta iyileştirmeler yapılması gerekmektedir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu kuruluşları, hukuken belirlenmiş istisnalar olmadıkça, tüm taslak yasay/politikaları veya yasanın son halini yayımlar. Kamu kuruluşları, hukuken belirlenen süre içinde kamuya ait bilgilere ulaşma taleplerinin çoğunu karşılar, red nedenlerini belirli bir formatta yazılı olarak açıklar ve itiraz hakkının ve itiraz prosedürünün altını çizer. Mevzuatın ihlali halinde yaptırım uygulanır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> OHAL döneminde yürütmeye organı tarafından çıkarılan KHK'lar ile Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri tasarıları, kamuoyunun bilgisine sunmak veya görüş almak için yayımlanmamıştır. 2018 yılında bu çalışma kapsamında yapılan bilgi edinme başvuruları ağırlıklı olarak "ayrıca bir araştırma gerektirdiği" gerekçesi ile reddedilmiştir. Bilgi edinme başvurularına yasa ile belirlenen süre içinde cevap verilmediği ya da sağlanan bilgilerin yetersiz olduğu durumlar ile de karşılaşmaktadır. Bazı istisnai durumlarda ise talep edilen bilgi ve belgeler ile ilgili olarak kurum içerisinde birden farklı müdürlük tarafından sağlanan verileri bir araya getiren detaylı veya yönlendirici şekilde yanıt alınmıştır. TBMM tarafından sağlanan verilere göre 2017 yılı içerisinde yapılan 1.806.958 bilgi edinme başvurusunun %81'ine olumlu, 114.854'üne kısmen olumlu yanıt verilmiş, 115.941 (%6) başvuru ise reddedilmiştir. Başvurusu reddedilenlerden yargıya itiraz edenlerin sayısı 791'dir. Mevzuatın ihlal edildiği durumlarda disiplin cezası öngörülmekte ancak bu uygulamalar ile ilgili veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bilgi edinme başvuruları için bilgilerin sağlanmasında sorumlu kamu görevlileri düzenli eğitim programları ile desteklenmeli, kapsamlı ve güncel bilgiler sunulması için kamu kurumları içerisinde koordinasyon ve bilgi paylaşımı sürecini kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK temsilcileri sektörlere arası kurullarda eşit ortaklık ve objektif olarak belirlenmiş süreçler ve kriterlere göre seçilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat, kamu kuruluşlarının, oluşturdukları farklı karar alma ve/veya danışma kurullarına STK temsilcilerini davet etmelerini gerektirir. Sivil toplumun uygun bir biçimde temsilini sağlamak için şeffaf ve önceden belirlenmiş kriterlere dayalı kesin kurallar vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yerel düzeyde karar organları olan belediye meclisi, büyükşehir belediye meclisi ve il genel meclisi üyeleri arasından kurulan ihtisas komisyonlarına STK temsilcileri katılabilir. Belediye Kanunu ise kent konseyleri aracılığı ile STK'ların karar alma süreçlerine katılımını düzenlemektedir. Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği raporuna göre Nisan 2018 itibarıyla, Türkiye'de toplam 1.398 belediye bulunmasına rağmen sadece 285 kent konseyi kurulmuştur. Merkezi düzeyde kanunla veya yönetmelik, genelge veya tebliğ gibi çeşitli idari düzenlemelerle oluşturulmuş çeşitli kurul, konsey ve komisyonlara STK katılımı öngörülmüştür. Yerel yönetim kuruluşları ile ilgili mevzuatta yer alan katılım ile ilgili "görev ve faaliyet alanı" ölçütü nedeni ile STK'ların katılımı faaliyet alanlarını ilgilendiren konuların görüşüleceği ihtisas komisyon toplantıları ile sınırlıdır. Bununla birlikte, bir STK'nın birden fazla çalışma alanının olabileceği için görev ve faaliyet alanının tespiti her zaman mümkün olamamaktadır. Öte yandan, hangi STK'ların davet edileceği ile ilgili ölçütler bu kanunlarda yer almamaktadır. Danışma organı niteliği taşıyan kamu organlarında yer alacak STK'ların belirlenmesinde de farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Merkezi düzeydeki yasal düzenlemelerde bir yaklaşım olarak bazı STK'ların isimlerine açık gönderme yapıldığı, iş birliklerinin yalnızca kamuya yararlı dernek ve vakıflara hasredildiği, akreditasyon yönteminin öngörüldüğü örnekler vardır. Bazı düzenlemelerde ise oluşturulacak meclis veya kurul benzeri yapılarda yer alacak STK'ların sayısına veya nasıl belirleneceğine dair hiçbir ölçüt belirtilmemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların politika ve karar süreçlerinin her seviyesinde aktif katılımının sağlanması için mevzuat hem merkezi hem de yerel düzeyde karar alma süreçlerinin hepsinde danışma organlarının oluşturulmasını zorunlu tutmalı ve organların oluşumunda geçerli olacak kuralları yoruma açık bırakmayacak biçimde düzenlemelidir. Belediye Meclisi bünyesinde kurulacak ihtisas komisyonlarının toplantılarına isteyen STK temsilcilerinin katılabilmesine yönelik değişiklik yapılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sivil toplumu ilgilendiren konular ve politikalarla ilgili karar alma ve danışma kurullarına genellikle STK temsilcileri de dahil edilir. Bu kurullardaki STK temsilcilerinin, görüşlerini herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan özgürce sunması ve savunması sağlanır. STK temsilcileri, adil ve şeffaf seçim süreci sonucunda seçilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2016- 2018 döneminde OHAL sürecinde yürütme organı tarafından KHK'lar ile düzenlemeler yapıldığı ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş sürecinde yapısal değişiklikler gündemde olduğu için; kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, işçi veya işveren sendikaları gibi kurum ve kuruluşlardan gelen temsilciler, akademisyenler ile STK'ların görüşlerinin alınmasına olanak sağlayan çeşitli kurul, komisyon ve çalışma gruplarının oluşturulduğu örnekler sınırlı kalmakla birlikte yapılan çalışmalar etkisiz olmuştur. STK temsilcilerinin danışma kurullarında görüşlerini özgürce ifade etmelerine yönelik tedbir ve güvenceler bulunmamaktadır. Süreçlere katılan STK ve temsilcilerinin seçim süreci için nesnel mekanizma ve prosedürler tasarlanmamıştır. 11. Kalkınma Eylem Planı'nın hazırlık sürecinde Sivil Toplum İhtisas Komitesi oluşturularak danışma toplantılarına davet usulü ile STK'lar dahil edilmiştir. STK'ların hangi kriterler ile seçildiği açıklanmamıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Karar alma ve danışma kurullarında temsil edilecek STK'ların belirlenmesi usulü somut ve nesnel hale getirilmeli ve bu tür hükümlere yer veren diğer kanunlarda da bu yönde değişiklikler gerçekleştirilmelidir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.3: Hizmet Sağlanmasında İş Birliği

İlke 8: Koşullar, hizmet sağlanmasında STK'ların dahil olmasını destekler niteliktedir.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar farklı alanlarda hizmetler verirler ve kamu ihaleleri için diğer hizmet sağlayıcılarla eşit koşullarda rekabet ederler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat STK'ların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlarda hizmet sağlamasına izin verir. STK'lar mevzuatta tanımlanmamış (ilave hizmetler) hizmetleri sağlamakta hiçbir engelle karşılaşmazlar. Yürürlükteki mevzuat, STK'lardan diğer hizmet sağlayıcılar için geçerli olmayan bürokratik açıdan zor, ilave koşulları yerine getirmesini beklemez. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> İlgili yasa ve yönetmelikler, STK'ların çeşitli alanlarda kamu ile iş birlikleri yürüterek hizmet sağlamasına izin verir. STK'ların hizmet sağlamasına dair özel hükümler ise mevzuatta bulunmamaktadır. İlgili yönetmeliklerdeki hükümler STK'ların sağlayacağı ilave hizmetler açısından da bağlayıcıdır. İlgili mevzuat ve yönetmelikler STK'lar ve diğer tüzel kişilikler arasında ayırım gözetmemektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların hizmet sağlamlarına dair özel hükümler katılımcı olarak belirlenerek mevzuatta ilgili değişiklikler yapılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'lar diğer hizmet sağlayıcılarla rekabet ederek kamu ihalelerine girebilir ve çeşitli alanlarda hizmet verebilirler (eğitim, sağlık, araştırma vb.). STK'lar hizmet geliştirme ve sağlamanın her aşamasına dahil edilir (ihtiyaç belirleme, ihtiyaçları karşılayacak en uygun hizmetlere karar verme, izleme ve değerlendirme). Önceden kayıt/ruhsat gerektiren durumlarda, işlemler bürokratik açıdan zor değildir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat açısından STK'ların rekabet etmeleri yönünde engeller bulunmamaktadır. Ancak teşvik edici uygulamalar olmadığı için STK'lar tarafından hizmet sağladığı örnekler kısıtlıdır. Uygulamada bazı örnekler rastlanmakta birlikte, STK'ların bu süreçlere katılımıyla ilgili genel bir düzenleme bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p>

REFERANSLAR

Amnesty International. *Turkey 2017/2018 [Türkiye 2017/2018]*. Erişim tarihi: 14 Haziran 2019. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/>

Avrupa Birliği Başkanlığı. *National Action Plan for EU Accession Phase I November 2014 - June 2015. [AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı. I. Aşama]*. Kasım 2014 - Haziran 2015] Erişim tarihi: 20 Haziran 2019. <https://www.ab.gov.tr/files/napisonwebeng.pdf>

Avrupa Birliği Başkanlığı. *Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı II. Aşama Haziran 2015-Haziran 2019*. https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/3_ab_bakanligi_yayinlari/uepii.pdf

Avrupa Birliği Başkanlığı. *Sivil Toplum Sektörü Danışma Süreçleri*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2019. <http://siviltoplumsektoru.org/danisma-surecleri/>

Avrupa Komisyonu. *2018 Türkiye Raporu*. https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf

Avrupa Konseyi. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf

Avrupa Konseyi. *Legal Status of Non-governmental Organizations in Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 and explanatory memorandum. [CM/Rec (2007)14 sayılı Avrupa'da sivil toplum örgütlerinin yasal statüsü hakkındaki Tavsiye Kararı]*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2019. <https://rm.coe.int/16807096b7>

Avrupa Konseyi. *Olağanüstü Halin Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü Üzerindeki Etkilerine Dair Görüş*. STK Hukukuna Dair Uzmanlar Konseyi CONF/EXP(2017)2. Erişim tarihi: 14 Haziran 2019. <https://rm.coe.int/expert-council-conf-exp-2017-2-opinion-impact-state-of-emergency-on-fr/16807725ec>

Avrupa Konseyi. *Politik Karar Alma Süreçlerine Sivil Katılım Rehberi. [Gayriresmi tercüme.]* Erişim tarihi: 12 Haziran 2019. <https://tusev.org.tr/tr/haberler/avrupa-konseyi-politik-karar-alma-sureclerine-sivil-katilim-rehberi-cevirisi-yayimlandi#.W3WIn-gzaM8>

Avrupa Konseyi. *Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama Örnekleri*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2019. www.coe.int/t/ngo/code_good_prac_en.asp

Avrupa Konseyi. Venedik Komisyonu. *Son Dönemde Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Medya Özgürlüğüne İlişkin Tedbirler Hakkında Görüş*. [gayriresmi tercüme]. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Venedik-Komisyonu_medya-1.pdf

BBC News. *"Türkiye'de Wikipedia'ya erişim engeli."* Erişim tarihi: 30 Mayıs 2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39718562>

BBC News. *"Türkiye'nin yeni güvenlik düzenlemeleri: Meclis'ten geçen kanun teklifinde neler var?"*. Erişim tarihi: 8 Haziran 2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-44967551>

Bianet. *"Kapatılan Basın, Yayın, Radyo, Televizyon ve Haber Ajansları"*. Erişim tarihi: 30 Mayıs 2019. <http://m.bianet.org/bianet/medya/182458-kapatilan-basin-yayin-radyo-televizyon-ve-haber-ajanslari>

Bianet. *"TİB'siz Türkiye!"*. Erişim tarihi: 20 Haziran 2018. <http://bianet.org/biamag/biamag/177985-tib-siz-turkiye>

Charities Aid Foundation. *World Giving Index 2018*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2018-publications/caf-world-giving-index-2018>

Committee to Protect Journalists. *Turkey CPJ Blog [Türkiye CPJ Blog]*. 2017. Turkey. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://cpj.org/blog/europe/turkey/>

Committee to Protect Journalists. *73 Journalists Imprisoned in Turkey between 2017 and 2018 [2017 ve 2018 arasında Türkiye'de tutuklu 73 gazeteci var]*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. https://cpj.org/data/imprisoned/2017/?status=Imprisoned&cc_fips%5B%5D=TU&start_year=2017&end_year=2018&group_by=location

Denge ve Denetleme Ağı. *Yeni Sistem, Yeni İktidâr. Güçlü ve Etkin Meclis İçin Öneriler*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.birarada.org/tr/27534/YENI-SISTEM-YENI-ICTUZUK-Guclu-ve-Etkin-Meclis-Icin-Oneriler>

Eşit Haklar için İzleme Derneği. *Toplantı ve Gösteri Hakkı İzleme Raporu 2017*. Erişim tarihi: 19 Temmuz 2018. <https://www.esit Haklar.org/toplantı-ve-gösteri-hakkı-izleme-raporu-2017/>

Freedom House. *Freedom of the Press 2017 Report* [Basın Özgürlüğü 2017 Raporu]. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2017/turkey>

Freedom House. *Freedom of the Press 2016 Report* [Basın Özgürlüğü 2016 Raporu]. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/freedom-press-2016>

Freedom House. *Freedom on the Net 2017 [Internet özgürlüğü Türkiye 2017 Raporu]*. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2017/turkey>

Hürriyet. "Van'da gösteri ve yürüyüşler bir ay yasaklandı!" Erişim tarihi: 1 Haziran 2019. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/vanda-gosteri-ve-yuruyusler-bir-ay-yasaklandi-40566564>

Indiana University Lilly Family School of Philanthropy. *Global Philanthropy Environment Index 2018 [Küresel Filantropi Ortamı Endeksi 2018]*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://globalindices.iupui.edu/environment/downloads/index.html>

Internet Policy Observatory. *Turkey's Internet Policy after the Coup Attempt: The Emergence of a Distributed Network of Online Suppression and Surveillance [Darbe girişimin ardından Türkiye'nin İnternet Politikası: Yaygın bir Çevrimiçi Bastırma ve Gözetleme Ağının Ortaya Çıkışı]*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2019. http://globalnetpolicy.org/wp-content/uploads/2017/02/Turkey1_v6-1.pdf

İstanbul Bilgi Üniversitesi. Türkiye'de Kamu Kaynaklarından Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler Bilgi Notu. Erişim tarihi: 9 Mayıs 2019. <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/01/21/bilginotudernek.pdf>

İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP). *21 Temmuz 2016-20 Mart 2018 Olağanüstü Hal Uygulamaları: Güncellenmiş Durum Raporu*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC-Hal_17042018.pdf

Kent Konseyleri Birliği. *Kent Konseyi İnfografik*. Erişim tarihi: 9 Mayıs 2019. <http://www.kentkonseyleribirliği.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/kent-konseyi-infografik.pdf>

Kent Konseyleri Birliği. *Kent Konseyleri ve Genel Kurul Toplantıları*. Erişim tarihi: 9 Mayıs 2019. <http://www.kentkonseyleribirliği.org.tr/raporlar/bilgi-ve-deneyim-dizisi-1/>

Kerem Altıparmak & Yaman Akdeniz. *5651 sayılı Kanunun Değişiklik Tasarısının Getirdiği Değişiklikler Üzerine bir Değerlendirme*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. http://www.cyber-rights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf

Milliyet. "Gaziantep'te bir ay boyunca gösteri yapmak yasaklandı.". Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018. <http://www.milliyet.com.tr/gaziantep-te-bir-ay-boyunca-gundem-2602103/>

PEN America. *Turkey: Featured cases [Türkiye seçme vakaları]*. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://pen.org/advocacy-campaign/turkey-worlds-worst-jailer-journalists/>

Reporters Without Borders. *Turkish media independence [Türkiye'de basın özgürlüğü]*. Erişim tarihi: 17 Mayıs 2019. <https://rsf.org/en/turkey>

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV). *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://setav.org/assets/uploads/2017/02/AnalizCumhurbaskanligiSistemi.pdf>

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV). *Türkiye'nin Yeni Yönetim Modeli ve Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı*. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://setav.org/assets/uploads/2018/06/206-t%C3%BCrkiyenin-Yeni-Y%C3%B6netim-Modeli.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Örgütlenme Özgürlüğü Açısından Yabancı STK'ların Kayıt Süreçleri Bilgi Notu*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/yayinlar/OrgutlenmeBilgiNotu.23.06.16.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Örgütlenme Özgürlüğü Hakkının Sınırlandırılması: Uluslararası Standartlar ve Türkiye'ye Dair Değerlendirme*

Bilgi Notu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/yayinlar/TUSEV_Atolye_Orgutlenme_Ozgurlugu_Hakkinin_Sinirlendirilmesi_Bilgi_Notu.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Topluma Aktif Katılım: Uluslararası Standartlar, Ulusal Mevzuattaki Engeller, Öneriler*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/MevzuatRapor.15.09.15.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum Kuruluşları ile Kamu Sektörü İlişkileri Sorunlar-Beklentiler İstişare Sonuçları ve Değerlendirme*. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019. https://siviltoplum-kamu.org/tr/wp-content/uploads/2018/08/Ortakliklar_Belgesi.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Topluma Yönelik Davranış İlkeleri. Avrupa Birliği'nde ve Dünyada Kamu Diyaloğu/İlişkileri Masa Başlı Araştırmasının Bulguları*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://siviltoplum-kamu.org/tr/wp-content/uploads/2018/07/Davran%C4%B1%C5%9F-%C4%B0lkeleri-Masa-Ba%C5%9F%C4%B1-Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1-Raporu.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) *Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları ve Kamu Yararı Statüsü: Mevcut Durum ve Öneriler Raporu*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://tusev.org.tr/usrfiles/images/VergiRaporu.26.04.18.web.pdf>

Twitter. *Twitter Transparency Report. Removal Request January-June 2017.[Twitter Şeffaflık Raporu. İçerik kaldırma Talepleri 2018]*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://transparency.twitter.com/tr/removal-requests.html>

Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği (YERELİZ). *Rehber Göstergelerle İstanbul Belediyeleri Katılım Ve Kapsayıcılık Raporu*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://www.slideshare.net/YERELIZdernegi/rehber-gstergelerle-istanbul-beledyeler-katilim-ve-kapsayicilik-raporu-94922890>

YASALAR VE YÖNETMELİKLER, REHBERLER VE STRATEJİ PLANLARI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>

5253 sayılı Dernekler Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. www.dernekler.gov.tr/tr/mevzuat/kanun/5253-dernekler-kanunu.aspx

5737 sayılı Vakıflar Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080227-2.htm>

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf

2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2860.pdf>

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2911.pdf>

4962 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.4962&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=4962&Tur=1&Tertip=5&No=4962>

5393 sayılı Belediyeler Kanunu. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>

5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf>

2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2935.pdf>

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.4982&MevzuatIliski=0>

477 sayılı Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun *Hükmünde Kararname*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180704-1.htm>

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5651.pdf>

Bakanlıkların Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (Kararname numarası 4). Erişim tarihi: 20 Mayıs 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715.htm>

Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No. 7145). Erişim tarihi: 20 Mayıs 2019. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7145.html>

Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnemelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname numarası 17). Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180913.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180913.htm>

Cumhurbaşkanlığı Karar Sayısı: 2018/196. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181009-12.pdf>

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *On Birinci Plan*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://onbirinciplan.gov.tr/>

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Adalet Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/221Wi+Adalet_Bakanligi_Stratejik_Planı_2015-2019_01_07_2015_SON_Mustesar_Sunusu_Eklendi_.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2018-2022 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/CkPFg+ASPB_2018-2022_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Avrupa Birliği Bakanlığı 2018- 2022 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/42eJM+AB_Bakanligi_2018-2022_Donemi_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018-2022 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019 <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/cv5EW+CSB.pdf>

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Gençlik ve Spor Bakanlığı Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019 http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Dm2iO+Genclik_ve_Spor_Bakanligi_2018-2022_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2017-2021 Stratejik Planı. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/EeHs8+stratejik_plan_2017_090817_1_.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. İçişleri Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019 http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/GYd60+Icisleri_Bakanligi_2015-2019_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019 http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Xg5PU+KTB-STRATEJIK_PLAN_2015-2019.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *On Birinci Kalkınma Planı. Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ön Rapor*. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. <http://onbirinciplan.gov.tr/oik-ve-calisma-grubu-listeleri/kalkinma-surecinde-sivil-toplum-kuruluslari/on-rapor/>

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında *Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Sayısı: 1*. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>

Dernekler Yönetmeliği. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8038&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Dernekler%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi>

Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060717-3.htm>

Gençlik ve Spor Bakanlığı. *Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje Destek Programları Yönetmeliği*. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. https://gdpd.gsb.gov.tr/public/GEN%C3%87L%C4%B0K%20VE%20SPOR%20BAKANLI%C4%9E%20PROJE%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0%C4%9E%C4%B0_042016.pdf

Gençlik ve Spor Bakanlığı. *Gençlik Projeleri Destek Programı. 2018 Uygulama Kılavuzu*. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. http://gsb.gov.tr/Public/Edit/images/GSB/GPDP/2018-01/2018-I_Ozel_Cagri_Uygulama_Kilavuzu.pdf

İçişleri Bakanlığı. İçişleri Bakanlığı Bütçesinden Derneklere Yardım Yapılması Hakkında Yönerge. Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018. https://www.dernekler.gov.tr/tr/Mevzuat/meri-yonerge/yarim_yapilmasi_yonerge_2017.aspx

Kalkınma Bakanlığı. *On Birinci Kalkınma Planı (2019- 2023) Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları El Kitabı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/785/On%20Birinci%20Kalk%20Plan%C4%B1nma%20Plan%C4%B1%20C3%96zel%20%C4%B0htisas%20Komisyonlar%C4%B1%20El%20Kitab%C4%B1.pdf>

Kalkınma Bakanlığı. *Kalkınma Bakanlığından: Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-10.htm>

Kalkınma Bakanlığı. *Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu 3. Sürüm*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/VrllQ+Kamu_Idareleri_Icin_Stratejik_Planlama_Kilavuzu.pdf

Kalkınma Bakanlığında: Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430.htm>

Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180226-10.htm>

Kent Konseyi Yönetmeliği. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-5.htm>

Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname. Karar Sayısı: KHK/667. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160723-8.htm>

On Birinci Kalkınma Planı Hazırlıkları ile ilgili Genelge 2017/16. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170729-16.pdf>

Kültür Bakanlığı. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. Kültür ve Turizm Bakanlığınca Yerel Yönetimlerin, Derneklerin, Vakıfların Projelerine Yapılacak Yardımlara İlişkin Yönetmelik Gereğince Yapılan 2017 Yılı Yardımları. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57327,2017-yili-kulturel-etkinliklere-yapilan-yardimlarpdf.pdf?0>

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20059986&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 13 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/Mevzuat/SivilToplumlaIliskilerGenelMudurlu%C4%9FuTeskilatVeGorevleriHakkindaYonetmelik.pdf>

Sivil toplumla ilişkiler Genel Müdürlüğü. *Proje Destek Rehberi (2018)*. İçişleri Bakanlığı. Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018. https://www.dernekler.gov.tr/media/templates/dernekler/images/folder/2017_2_basvuru_rehberi.pdf

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Yabancı STK'ların Türkiye'deki Faaliyeti*. Erişim tarihi: 17 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/yabanci-stklar-in-turkiyedeki-faaliyeti>

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü. Erişim tarihi: 7 Haziran 2019. <https://www.tbmm.gov.tr/docs/ictuzuk.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Yeni sisteme göre yasama el kitabı*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2019. https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/Yasama_El%20Kitabi.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması Bakımından 2017 yılına ilişkin Değerlendirme*. Erişim tarihi: 25 Haziran 2019. https://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/2017_raporu_baskanlik_aciklamasi.pdf

SİVİL TOPLUM RESMİ VERİLERİ

Gelir İdaresi Başkanlığı. *Vergi Muafiyeti Tanınan Vakıfların Listesi*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <http://www.gib.gov.tr/yardim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/vergi-muafiyeti-taninan-vakiflarin-listesi>

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü. *Merkezi Yönetim İdarelerinin dernek, birlik, kurum, kuruluş, sandık vb. Kuruluşlara yaptıkları toplam transferler cari ve sermaye transferleri. Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.muhasabat.gov.tr/content/genel-yonetim-mali-istatistik-detayi?tabId=1&pageId=2>

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü. *Mahalli İdarelerin dernek, birlik, kurum, kuruluş, sandık vb. Kuruluşlara yaptıkları toplam transferler cari ve sermaye transferlerinin toplamı. Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.muhasabat.gov.tr/content/genel-yonetim-mali-istatistik-detayi?tabId=1&pageId=4>

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü. *2016 yılı İçişleri Bakanlığı Kesin Hesabı*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.muhasabat.gov.tr/portal/file-download?title=2016-yili-icisleri-bakanligi&id=18438>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Türkiye’de Faaliyetine İzin Verilen Yabancı STK’lar*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/yabanci-stklara-iliskin-istatistikler>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Organlara Seçilen Üyelere ait Cinsiyet Bilgileri*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/organlara-secilen-uyelere-ait-cinsiyet-bilgileri>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *İzin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşlar*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/izin-almadan-yardim-toplama-hakkina-sahip-kuruluslar>

Sivil toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Kamu Yararına Çalışan Dernekler*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.siviltoplum.gov.tr/kamu-yararina-calisan-dernekler>

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Vakıfların türlerine göre dağılımı*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/VAKIFLARIN%20T%C3%9CRLER%C4%B0NE%20G%C3%96RE%20DA%C4%9EILIMI_17.07.2018.pdf

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2012-2016)*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.vgm.gov.tr/Documents/webicerik205.pdf>

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2013-2017)*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0C5%9E%20KONULARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%20\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0C5%9E%20KONULARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%20(2013-2017).pdf)

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yeni Vakıflarca, 2017 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Sektörel Bazda Vakıflara Dağılımı*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SEKT%C3%96REL%20BAZDA%20YIL%20%C4%B0C3%87%C4%B0NDE%20GER%C3%87EKLE%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0LEN%20FAAL%C4%B0YETLER%20\(2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SEKT%C3%96REL%20BAZDA%20YIL%20%C4%B0C3%87%C4%B0NDE%20GER%C3%87EKLE%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0LEN%20FAAL%C4%B0YETLER%20(2017).pdf)

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2013-2017)*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0C5%9E%20KONULARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%20\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0C5%9E%20KONULARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%20(2013-2017).pdf)

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yabancı Vakıfların Şube/ Temsilcilikleriyle İlgili Seçilmiş Veriler (2013-2017)*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YABANCIVAKIFLAR_2018/YABANCI%20VAKIFLARIN%20C5%9EUBE%20TEMS%C4%B0LC%C4%B0L%C4%B0KLER%C4%BOYLE%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0C5%9E%20VER%C4%B0LER%20\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YABANCIVAKIFLAR_2018/YABANCI%20VAKIFLARIN%20C5%9EUBE%20TEMS%C4%B0LC%C4%B0L%C4%B0KLER%C4%BOYLE%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0C5%9E%20VER%C4%B0LER%20(2013-2017).pdf)

Vakıflar Genel Müdürlüğü. 667 sayılı KHK (6749 sayılı Kanun ile Kanunlaşan), 689 Sayılı KHK (7088 sayılı Kanun ile Kanunlaşan) ve 695 sayılı KHK (7092 sayılı Kanun ile Kanunlaşan) ile Kapatılan Vakıflar. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. <https://www.vgm.gov.tr/Documents/KAPATILAN%20VAKIFLAR.pdf>

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Tesis ve müessese sahibi olan Vakıfların yıl Bazında Olan Dağılımı*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2019. [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/KAR%20AMACI%20OLMAYAN%20TES%C4%B0S%20M%C3%9CESESE%20SAH%C4%B0B%C4%B0%20VAKIFLAR_\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/KAR%20AMACI%20OLMAYAN%20TES%C4%B0S%20M%C3%9CESESE%20SAH%C4%B0B%C4%B0%20VAKIFLAR_(2013-2017).pdf)

TÜRKİYE PROFİLİ: EKONOMİK, SİYASAL VE SOSYAL GÖSTERGELER

2017 DÜNYA BANKASI VERİLERİ	
Nüfus	80.745.020
GSYİH	851,1 milyar Dolar
Kişi başına GSMH	10.930 Dolar
Ortalama yaşam süresi	75

Bertelsmann Stiftung Transformasyon Endeksi (BTI) 2018	Skor: 6.17 Sıralama: 51	1-10 1-129
Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi 2017	Sıralama: 71	1-178
Charities Aid Foundation Dünya Bağışçılık Endeksi 2018	Sıralama:128 Bağış yapma: %12 (122) Gönüllülük için harcanan zaman: %9 (126) Tanımadığı birine yardım etme: %40 (113)	1-146
CIVICUS Civic Pulse	Engellenmiş	Kapalı Engellenmiş Zorlaştırılmış Daralmış Açık
Dünya Bankası İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik Endeksi 2017	Sıralama: 30	100-0
Dünya Bankası Hukukun Üstünlüğü Endeksi 2017	Sıralama: 49	100-0
Freedom House İnternet Özgürlüğü Raporu 2018	Skor: 66 Durumu: Özgür Değil	1-100
Freedom House Basın Özgürlüğü Raporu 2017	Skor: 76 Durumu: Özgür Değil	0-100
Indana Unversty Lilly Family School of Philanthropy Küresel Filantropi Ortamı Endeksi 2018	Skor: 2.73 STK'ların kurulma ve faaliyet göstermesinin kolaylığı: 2.17 Vergi teşvikleri: 2.0 Sınır ötesi bağış: 3.0 Politik ortam: 2.0 Sosyo-kültürel ortam: 4.0	1-5
Reporters Without Borders Basın Özgürlüğü Endeksi 2017	Skor: 53.5	0-100
Transparency International Yolsuzluk Algı Endeksi 2017	Sıralama: 81	1-180

